

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ»

**Студентки 2 курсу, 3-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа
та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Лахнової
Оксани
Петрівни**

**Науковий керівник
к.е.н.**

**Зайчук
Світлана
Валентинівна**

**Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д. е. н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ-2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
1.1. Сутність податкової політики	6
1.2. Зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання	12
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	
2.1. Оцінка сучасного стану податкової політики та її вплив на соціально-економічний розвиток країни	19
2.2. Оподаткування як визначальна змінна рівня соціально-економічного потенціалу	24
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	
3.1. Актуальні проблеми податкової політики України	35
3.2. Пріоритетні напрями удосконалення податкової політики	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми. Бюджетна система України важлива складова фінансової системи країни, а податкова політика одна із ключових інструментів впливу на її соціально-економічне зростання. Сучасні тенденції розвитку економічної системи світу, інтегрованість фінансових ринків та панівні глобалізаційні процеси вимагають удосконалення механізму фінансово-економічного регулювання та пошуку нових інструментів впливу на економічний розвиток суспільства.

Соціально-економічний розвиток країни є об'єктом регуляторного впливу податкової політики держави, чий фіскальний і стимулюючий аспекти балансують залежно від поточного соціально-економічного стану та суспільних потреб, в результаті чого проявляється її регуляторна функція.

Податки є складовою фіскальної системи, об'єктивно існуючим інститутом суспільства та одним з економічних факторів впливу на макроекономічну рівновагу. Вони забезпечують фінансову основу існування незалежної держави, яка не має інших рівноцінних джерел для свого існування (понад 70% надходжень до бюджетів усіх рівнів становлять саме податкові надходження). До того ж оподаткування як соціальний інститут завжди є одним з основних інструментів вирішення багатьох соціальних проблем.

Подальший розвиток України як соціально орієнтованої держави визначатиметься рівнем розвитку всіх державних інститутів, зокрема податкової системи. Саме тому державна податкова політика повинна бути узгодженою з пріоритетами соціально-економічного розвитку та забезпечувати достатній обсяг сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Зазначене дасть змогу поглибити розуміння сутності податкової політики та її впливу на соціально-економічний розвиток.

Питанням формування та реалізації податкової політики, її впливу на соціально-економічний розвиток країни присвячені праці вітчизняних вчених В. Л. Андрущенко, І. В. Запатріної, О. В. Зварич, Л. В. Лисяк, І. Г. Лук'яненко,

І.О. Луніної, І.О. Лютого, Ю. В. Пасічника, А.М.Соколовської, В. М. Федосова, І. Я. Чугунова, С.І. Юрія та інших.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування податкової політики у системі соціально-економічного регулювання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність податкової політики;
- узагальнити та систематизувати зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання;
- здійснено оцінку сучасного стану податкової політики та її впливу на соціально-економічний розвиток країни;
- розкрити актуальні проблеми податкової політики України;
- обґрунтувати пріоритетні напрями удосконалення податкової політики.

Об'єктом дослідження є податкова політика України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування та реалізації податкової політики та її вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети в дослідженні використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання явищ і процесів у сфері формування та реалізації податкової політики. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності податкової політики. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані пріоритетні напрями удосконалення податкової політики.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань забезпечення формування та реалізації податкової політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби

статистики України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення випускної кваліфікаційної роботи.

У першому розділі досліджено теоретичні засади податкової політики у системі соціально-економічного регулювання. Розкрито сутність податкової політики. Узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання.

У другому розділі здійснений аналіз стану та функціонування податкової політики України. Здійснено оцінку сучасного стану податкової політики та її впливу на соціально-економічний розвиток країни.

У третьому розділі визначено шляхи удосконалення податкової політики в Україні. Розкрито актуальні проблеми податкової політики України. Обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення податкової політики.

У висновках роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в науковому дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Сутність податкової політики

Одним із інструментів регулювання соціально-економічного розвитку виступає податкова політика, через яку здійснюється акумуляція та перерозподіл грошових коштів. Але податки є не тільки джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів, а й інструментом регулювання господарської діяльності: підтримки фінансового стану підприємств і пріоритетних галузей економіки.

Податкова політика - це поєднання об'єктивності економічної категорії податків, реального стану системи економічних відносин у державі та суб'єктивності податкової діяльності як сукупності конкретних дій, рішень різних органів, гілок і рівнів державної влади [44, с.7].

Під податковою політикою розуміють: сукупність економічних, правових, і організаційних заходів держави у сфері оподаткування щодо регулювання податкових відносин, які спрямовані на забезпечення надходжень податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави та стимулювання економічного зростання за допомогою податкової системи [1, с. 13]; діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків з метою забезпечення економічного зростання та матеріального добробуту громадян [21 17]; діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які є знаряддям розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави [3, с. 9].

Мельник Н.В. стверджує, що для стимулювання соціально-економічного розвитку країни, за допомогою податкової політики необхідно здійснювати комплекс стимулювальних заходів, а саме: зниження податкового тиску, стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, сприяння

підприємницькій активності, посилення принципу фіскалізму податкової політики [43].

На погляд Й.М. Петрович, податкова політика – це діяльність держави у сфері оподаткування, яка повинна спрямовуватись на реалізацію двох цілей: забезпечення податкових надходжень до бюджету в необхідних обсягах та стимулювання соціально-економічного зростання країни загалом [59].

Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук вважають, що податкова політика є частиною бюджетної політики держави, оскільки її метою є мобілізація фінансових ресурсів до бюджету з одночасним стимулюванням ділової активності підприємців [82]. На сьогодні, податки потрібно використовувати не лише як джерело доходів бюджету, а й як безпосередній структурний елемент державного регулювання економікою [94]. Стратегічною метою України, на цьому етапі розвитку, є вступ до Європейського Союзу, який, на погляд Н.В. Мельник, повинен відбутися шляхом реформування засад податкової політики держави за допомогою переходу від суто фіскального інструменту до ефективного засобу соціально-економічної стратегії держави [43].

Ю.А. Хілобок пропонує реформувати податкову політику шляхом підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, легалізації тіньової економіки, розроблення простого та зрозумілого нормативно-правового забезпечення, активізації інвестиційних та інноваційних процесів в економіці [102].

Згідно з твердженнями Ю.Б. Іванова побудова оптимальної моделі податкової політики потребує безпосереднього дослідження основ, конкретних форм і методів довго- та короткострокового впливу податків на соціально-економічний розвиток держави [27].

Отже, основними особливостями, які характеризують податкову політику є забезпечення необхідних надходжень до бюджетів усіх рівнів, що надає можливість державі (в особі державних органів влади та місцевого самоврядування) виконувати покладені на них функції з фінансового забезпечення виконання соціально-економічних програм та стимулювання економічного зростання.

Сукупність завдань податкової політики поділяють на три групи: фінансова – наповнення бюджетів усіх рівнів необхідними коштами для забезпечення держави необхідними ресурсами з метою виконання покладених на неї функцій з фінансування соціально-економічних програм; контролююча – здійснення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання з метою своєчасного та в повному обсязі виконання, покладеного на них податкового обов'язку; економічна – спрямована на підвищення економічного розвитку держави, пожвавлення ділової та підприємницької активності населення, посилення міжнародних економічних зв'язків.

Податкова політика має бути сформована забезпечувати наповнення бюджету фінансовими ресурсами, необхідними для виконання державою її функцій та сприяти зацікавленості платників податків у результатах їхньої діяльності та реалізації регулятивної функції податків. Відповідно, податковими важелями виступають: встановлення податкового навантаження, розподіл податкових надходжень та запровадження податкових пільг. Реалізація податкової політики повинна сприяти зацікавленості використання підприємствами ресурсозберігаючих та інноваційних технологій, розвитку соціальної інфраструктури для працівників.

Сутність податкової політики проявляється у формах та методах мобілізації фінансових ресурсів та їх використання відповідно до завдань та потреб держави. Безпосередньо податкова політика справляє особливий вплив на підвищення реальних доходів населення, якості життя, соціально-економічного розвитку країни. Така політика створює низку умов, необхідних для забезпечення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату в державі, а також стимулювання підприємницької активності. Необхідно погодитися з твердженнями, що податкова політика вказує на низку зусиль, які докладає країна в процесі регулювання соціально-економічних відносин. Тому сутність податкової політики виявляється в сукупності організаційно-правових та фінансово-економічних заходів країни у сфері регулювання податкових

відносин, які спрямовані на мобілізацію та використання фінансових ресурсів у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Сьогодні податкова політика України потребує вдосконалення та доопрацювання системних реформ у частині більш обґрунтованого прийняття рішення стосовно зниження чи підвищення рівня податкового навантаження суб'єктів господарювання, вдосконалення та реалізації регулятивної функції податків, покращення податкового клімату. Певною мірою доопрацювання засад Податкового кодексу [68] повинно відбуватись на основі аналізу досвіду ведення податкової політики європейських країн, враховуючи як переваги, так і недоліки їхнього законодавства. Це дасть змогу надалі вилучити негативні наслідки та гальмівні процеси в соціально-економічному розвитку України після затвердження змін в законодавстві, а також скоротить відставання від Євросоюзу.

Досвід існування незалежної України засвідчує, що чинну податкову систему потрібно не реформувати, а трансформувати. Треба зважитися на радикальні й нестандартні заходи, які використовувалися, наприклад, у деяких нафтовидобувних та нових індустріальних країнах Південно-Східної Азії, і дозволили прискорити позитивні зрушення в економіці. У нашій країні вже не залишилося інших варіантів, окрім негайної зміни системи координат: потрібно зняти з громадян надмірний податковий тягар і дати їм змогу власними силами заробляти та утримувати себе.

Для зміни ситуації і формування сучасної, конкурентоспроможної економічної моделі України податкову систему слід будувати на таких засадах:

по-перше, трансформуючи податкову систему, потрібно виходити з того, яку частину свого доходу людина здатна віддавати добровільно на утримання державних інституцій, а не з того, скільки у неї можна відібрати фіскально-силовими методами;

по-друге, податкова система повинна ґрунтуватися на тому ключовому положенні, що сплачувати податки має споживач, а не виробник;

по-третє, податкову систему слід орієнтувати на масу надходжень, а не на кількість і величину податків. Прямих і непрямих податків має бути не більше чотирьох-п'яти, до того ж простих і зрозумілих в адмініструванні;

по-четверте, податкова система повинна стимулювати капіталотворення, забезпечувати процес розширеного суспільного відтворення;

по-п'яте, держава як сукупність інституцій мусить використовувати податкові надходження насамперед для розвитку інтелекту нації, її молодого покоління, формування сучасної культури й освіти;

по-шосте, податкова система має враховувати передусім інтереси юридичних і фізичних осіб, що виробляють блага, а не тих осіб, які їх перерозподіляють та паразитично споживають;

по-сьоме, система оподаткування не повинна порушувати прав і свобод громадян (зокрема не можна обкладати податком доходи людей, отримані від діяльності у вільний час, що виходить за межі 40 годин на тиждень);

по-восьме, формуючи нову податкову систему, потрібно досягти справедливого і стабільного балансу в розподілі податків між центром та громадами;

по-дев'яте, податкова система не повинна бути інструментом для збагачення кланово-корпоративних груп і збідніння широких верств населення.

Отже, в сучасних ринкових умовах в Україні істотну роль відіграє податкова політика. Саме від дієвого механізму її здійснення залежить економічне зростання та суспільний добробут населення, оскільки через податкову політику акумулюються фінансові ресурси, необхідні державі для виконання своїх функцій, а також здійснюється регулювання економікою.

Податкова політика відіграє важливу роль в загальній політиці держави, оскільки вона є основою формування фінансових ресурсів для виконання виконання державою своїх функцій в соціальній сфері та економіці в цілому. Реформування податкової системи потребує виважених, заснованих на детальних дослідженнях, ефективних реформах, які дозволять зробити податкову систему більш прозорою та стабільно. Удосконалення системи

оподаткування податку на доходи фізичних осіб, одного з основних джерел доходів бюджету, є одним з важливих кроків у формуванні ефективної податкової політики. Застосування нової диференціації платників податків забезпечить не лише збільшення надходжень до Зведеного бюджету України, а й забезпечення соціальної справедливості населення.

Таким чином, у сучасних умовах становлення ринкових відносин в Україні суттєвого значення набуває податкова політика. Саме реформування ринкової економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб. Поряд з цим бюджетно-податкова політика спрямована на встановлення умов для активізації економічного зростання і підвищення суспільного добробуту.

Податкова політика є одним з вагомих інструментів економічної політики країни, яка реалізується шляхом визначення основних цілей, завдань, якісних та кількісних параметрів формування доходів і видатків бюджету, управління державним боргом. Досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни залежить від ступеня врахування в податковій політиці особливостей інституційного середовища.

Податкова політика має бути сформована забезпечувати наповнення бюджету фінансовими ресурсами, необхідними для виконання державою її функцій та сприяти зацікавленості платників податків у результатах їхньої діяльності та реалізації регулятивної функції податків.

Завданням податкової політики є врахування інтересів населення, підприємств та держави для досягнення сталого соціально-економічного розвитку. Ця політика повинна бути максимально ефективною, тобто забезпечувати такі надходження до бюджету, щоб держава могла виконувати, покладені на неї функції, та соціально справедливою (враховувати платоспроможність платників податків). Разом з тим, податкова політика повинна бути достатньо гнучкою, тобто своєчасно реагувати як на зміни внутрішньої економічної ситуації в країні, так і враховувати зміни світової

економіки задля забезпечення сталого економічного зростання та добробуту громадян країни.

1.2. Зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання

Протягом тривалого періоду однією з актуальних наукових проблем є визначення ролі податкової політики у забезпеченні економічного розвитку країни. Питання удосконалення фіскальної політики взаємопов'язано із розширенням завдань і функцій, які постають перед державними інституціями. Однак, характер та ступінь впливу інструментів на економічний розвиток залежить не лише від обсягу перерозподілу валового внутрішнього продукту через систему публічних фінансів, але і моделі бюджетно-податкової архітектури відповідної країни, якості інститутів. Неокласична і неокейнсіанська школи економічної теорії мають в своєму активі різні аргументи щодо впливу інструментів фіскальної політики на зайнятість, внутрішній попит та темпи росту реального валового внутрішнього продукту. Конвергенція даних підходів визначає доктрину формування державної фінансової політики країн із розвинутою економікою. Бюджетно-податкова політика є інструментом впливу на інвестиційний та споживчий попит і має довготривалий ефект. За сучасних умов уповільнення темпів росту світової економіки доцільним є подальший розвиток положень щодо оцінки можливостей використання заходів дискреційної фіскальної політики, їх обсягу та структури для активізації темпів економічного зростання.

Податковій політиці відводиться важливе місце серед складових державної фінансової політики, яка здійснює вплив на показник ділової активності економічних агентів, а це в свою чергу позначається на темпах економічного зростання країни. Податкові надходження є джерелом фінансового забезпечення суспільно необхідних функцій держави, розмір яких залежить від особливостей соціально-економічної системи відповідної країни з урахуванням її еволюційного розвитку. Приміром, в представленій вибірці

країн ОЕСР частка податкових надходжень коливається від 16,23% у Мексиці до 45,78 % у Швеції. За період 1981–2016 років значення співвідношення податкових надходжень до валового внутрішнього продукту у країнах ОЕСР доволі незначно збільшилось із 31,22 % у 1981–1985 роках до рівня 33,73 % у 2011–2015 роках, середнє значення наведеного показника становило 32,84 %. Варто відзначити, що протягом аналізованого періоду спостерігається субституція трендів зростання і зниження рівня оподаткування як в цілому для групи ОЕСР, так і кожної окремо взятої країни, що обумовлено циклічним розвитком економіки.

У більшості країн сьогодні існує помірне оподаткування. Це є результатом проведення такої податкової політики, пріоритет якої полягає в досягненні мети створення стабільного економічного зростання, сприятливого податкового клімату для розвитку господарської діяльності та ефективного вирішення соціальних проблем в державі. Разом з тим питома вага податків, зборів та обов'язкових платежів у ВВП багатьох країн-учасниць ЄС є досить суттєвою, причому значно більшою, ніж у США та Японії (рис. 1.2.1).

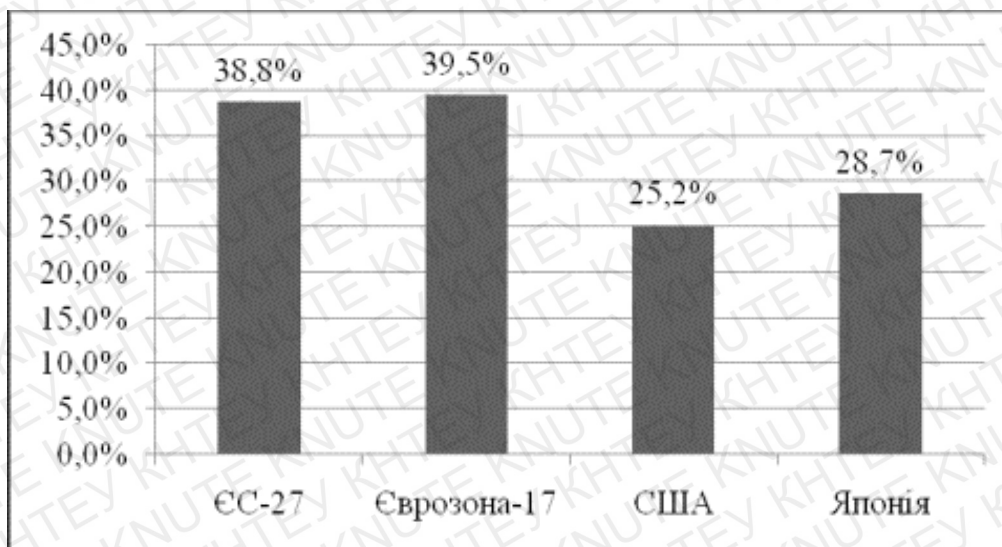

Рис. 1.2.1. Частка податків у структурі ВВП країн-учасниць Євросоюзу, США та Японії у 2011 р., %

При вивченні сучасних податкових систем розвинених країн світу важливим є дослідження їх структури. Передусім це стосується розподілу

податкових платежів на прямі та непрямі. Так, наприклад, у США, Японії, Великобританії, Канаді переважають прямі, а у Франції — непрямі податки.

Рівень оподаткування є тим показником, що визначає привабливість податкового клімату держави для зовнішніх інвестицій. На рисунку 2 наведені дані щодо рівнів оподаткування в країнах Євросоюзу, з яких видно, що частка податків у ВВП в країнах ЄС істотно коливалася впродовж 2000-2011 рр. за країнами.

У межах інтеграції України в європейський простір реформування податкової системи повинне відбуватися з урахуванням тенденцій розвитку систем оподаткування у країнах-членах Європейського Союзу. Зазначені тенденції формуються під впливом міжнародної податкової конкуренції, європейської податкової гармонізації і координації національної податкової політики [3]:

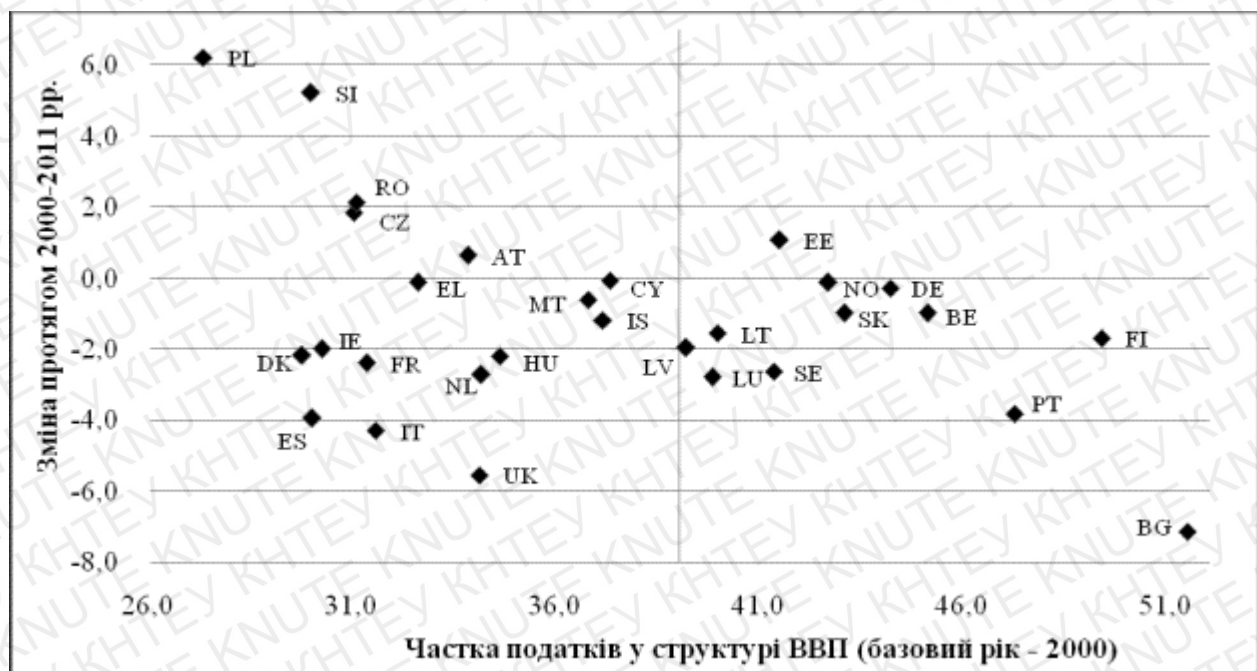

Рис.1.2.2. Розподіл рівня оподаткування в країнах Євросоюзу [2]

- 1) в країнах Євросоюзу пріоритетом діяльності податкових органів є робота з неплатниками;
- 2) багато зарубіжних країн дотримуються наступного принципу обліку платників податків: платник податків перебуває на обліку в податковій службі, а не в окремому органі податкової служби виконавчого рівня;

3) визначення ризикових платників податків під час проведення процедури їх реєстрації платниками ПДВ є нормою для багатьох країн Європи.

4) в Європейських країнах, наприклад у Бельгії, за бажанням платника податків, податкові органи допомагають йому визначити перелік податків та платежів, які йому необхідно сплачувати;

5) в багатьох країнах Євросоюзу за одним податком існує тільки одна форма податкової звітності. Форми податкової звітності прості та зрозумілі. Інструкції по заповненню форм виписані таким чином, щоб не було можливості їх різного трактування. Наприклад, у Нідерландах та Бельгії декларація з ПДВ складається з 1 сторінки;

6) тенденція до подання податкових декларацій в електронному вигляді спостерігається у майже всіх Європейських країнах. У Латвії вже запроваджено безкоштовне підключення та використання платниками системи електронного декларування он-лайн;

7) податкова звітність з податку на прибуток в багатьох країнах подається 1 раз на рік (Великобританія, Чехія), а з податку на додану вартість – щоквартально (Великобританія, Кіпр). У той час, як в Україні кількість звітних періодів значно більше, що призводить до збільшення часу, який платник витрачає на справляння податків;

8) у таких Європейських країнах як Швеція, Данія, Велика Британія застосовується найбільш ефективна, прозора та проста системи сплати податків – Єдиний рахунок.

Одним із пріоритетних напрямків податкової політики у всьому світі є оптимізація структури та модернізація державних органів у сфері податкових правовідносин. Відповідно, зростає стабілізуюча роль вітчизняної податкової системи як ефективного чинника забезпечення позитивної динаміки економічної стабільності країни.

Саме значущість податків для функціонування національної економіки є підставою говорити про визначальну роль податкового механізму у стимулювання економічного зростання країни (таблиця 1.2.1).

Дослідження взаємозв'язку між податками та ВВП [4]

Дослідники	База дослідження	Вплив
Cashin (1995)	23 країни ОЕСР протягом 1971-1988 рр.	Збільшення на 1,0 відсотковий пункт показника співвідношення податків до ВВП скорочує випуск на 2,0 відсоткові пункти
Tngen, Skinner (1996)	США разом із деякими країнами ОЕСР	Збільшення на 2,5 відсоткових пункти показника співвідношення податків до ВВП скорочує щорічне зростання ВВП на 0,2-0,3 відсоткові пункти
OECD – Liebfriz, Thornton, Bibbee (1997)	Країни ОЕСР протягом 1965-1995	Збільшення на 10,0 відсоткових пунктів показника співвідношення податків до ВВП знижує щорічне зростання ВВП на 0,5-1,0 відсоткових пунктів
Folster, Henrekson (2000)	Деякі із багатих країн ОЕСР, а також не ОЕСР країни протягом 1970-1995	Збільшення на 10,0 відсоткових пунктів показника співвідношення податків до ВВП знижує щорічне зростання ВВП на 1,0 відсотковий пункт
Bassanini, Scarpetta (2001)	21 країна ОЕСР протягом 1971-1998	Збільшення на 1,0 відсотковий пункт показника співвідношення податків до ВВП знижує рівень виробництва на душу населення на 0,3-0,6 відсоткових пунктів
OECD (2003)	Країни ОЕСР протягом 1980-2000	Збільшення на 1,0 відсотковий пункт показника співвідношення податків до ВВП знижує рівень виробництва на душу населення на 0,3 відсоткових пункти або на 0,6-0,7 відсоткові пункти, якщо взятий до уваги ефект від інвестицій

Досвід західних країн всебічно демонструє, що податкова система повинна бути стабільною принаймні протягом трьох-п'яти років. Лише тоді можна прогнозувати доходи і видатки на перспективу, інвестувати прибуток у виробництво, проводити реальну бюджетну політику.

Податкові органи розвинених країн світу досягли розуміння необхідності підвищення рівня уваги до платників податків, а також покращення рівня їх обслуговування (таблиця 1.2.2.). На думку деяких науковців, саме ці фактори впливають на рівень активності громадян щодо добровільної сплати податків.

Натомість в Україні платник податків повинен самостійно визначати, які податки та платежі, відповідно до законодавства, він має сплачувати. Це, водночас, доволі часто призводить до ситуації, коли сумлінному платнику податків призначаються штрафні санкції за податками, що не були визначені та сплачені ним не з метою ухилення від оподаткування, а по незнанню. Беззаперечно, що така ситуація викликає у платника податків відчуття несправедливості та недовіру до податкових органів.

Таблиця 1.2.2.

Підходи до стимулювання громадян до добровільної сплати податків
в вибраних країнах світу

Країна	Підхід
Ірландія	Стандарт обслуговування платників податків Служби внутрішніх доходів гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність; ввічливість і люб'язність у спілкуванні; достовірність інформації та право платника податків на скарги,
Австралія	Хартія прав платників податків податкової служби проголошує неупередженість спілкування, перевірку дій служби, пояснення прийнятих рішень, чесність і професіоналізм у веденні справ
Швеція	Добровільна сплата податків досягається за рахунок: налагодженого апарату контролю, що характеризується профілактикою, точністю та передбачуваністю; довіри платників податків, впевнених у гарній роботі податкової системи та виконанні податковими органами своїх завдань; введення доступних для розуміння правил оподаткування
Великобританія	Крім принципів справедливості, сприяння і ясності, особлива увага приділяється якості обслуговування платників податків
Бельгія	За бажанням платника податків, податкові органи допомагають йому визначити перелік податків та платежів, які йому необхідно сплачувати

На відміну від країн ЄС, податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, а також не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Наявна система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, що були недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами якої є структурні диспропорції, наявність

значних обсягів тіньових оборотів, платіжна криза. Натомість податкову політику, яку практикують у країнах ЄС, можна назвати скоріше скоординованою відповідно до інтересів кожної держави, ніж уніфікованою, але головна перевага її в тому, що вона відповідає інтересам країн-членів. Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою формуються під дією різних економічних, політичних і соціальних умов кожної держави.

Отже, загальні тенденції оподаткування, що склалися в країнах-учасниках ЄС, мають стати орієнтиром процесу адаптації податкових систем країн, які прагнуть вступити в ЄС. Розглядаючи Україну як потенційного кандидата на вступ до Євросоюзу, зауважимо, що оподаткування – це одна з основних сфер процесу адаптації. Тому представлений досвід оподаткування в європейських країнах має слугувати основним орієнтиром для України. З іншого боку, адаптовувати вітчизняну податкову систему потрібно так, щоб мінімально зашкодити власному фіскальному суверенітету.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка сучасного стану податкової політики та її вплив на соціально-економічний розвиток країни

Вагома частка податкової складової у доходах Зведеного бюджету України створює можливість використання процесу їх мобілізації для досягнення регулюючого впливу на соціально-економічні процеси та значною мірою обумовлює пріоритети бюджетної політики у сфері доходів пріоритетами та заходами податкової політики. При цьому рівень податків у доходах бюджетів в умовах розвинених ринкових відносин обмежує частку ВВП, яка може бути перерозподілена через бюджет і, відповідно, обсяги його видатків.

Починаючи з 2000 р. в Україні декларувалось зниження податкового тиску та запровадження податкових стимулів інвестиційно-інноваційної діяльності. Водночас, на практиці загальний рівень податкового навантаження та податкових надходжень в країні мав тенденцію до поступового зростання. Ця обставина потребувала посилення уваги держави до стимулювання економічних процесів, покращення інвестиційного клімату, розумного вибору пріоритетів, формування оптимального рівня податкового навантаження на платників податків з метою формування матеріальної бази бюджетних доходів.

Вагомі обсяги грошових потоків, які акумулюються державою, й концентруються у бюджеті країни, фактично формуються за рахунок оподаткування економічної діяльності суб'єктів господарювання насамперед всередині країни. Використовуючи заходи податкового регулювання, слід враховувати, що регулювання економічних процесів на мікрорівні відбувається шляхом реалізації інструментів податкової політики і полягає у стимулюванні зміни поведінки суб'єктів господарювання та інших суб'єктів податкових відносин.

Впродовж 2015-2017 рр. в Україні збільшувалась частка податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України до 83,5%, що значно вище у порівнянні з попередніми роками: в 2005-2011 рр. їх частка у загальній сумі доходів зведеного бюджету коливалась у діапазоні 73,1-76,3 %.

Залежність між податковою політикою держави та її економічним зростанням можна простежити, досліджуючи тенденції зміни щорічних показників ВВП у розрізі динаміки показників податкових надходжень до бюджету. За даними Державної казначейської служби України, частка доходів місцевих бюджетів у ВВП за останні 5 років коливалась від 6,1 % (2015 р.) до 7,2 % (2012 р., 2013 р. і 2016 р.).

Обсяги податкових надходжень залежать від податкової політики держави, економічної активності інституційних секторів економіки, обсягів їхніх доходів, що формують базу оподаткування. Водночас, у структурі податкових надходжень зведеного бюджету є такі, що безпосередньо не пов'язані зі створюваним ВВП та не впливають на економічне зростання. До них відносяться податки на власність, ввізне мито, деякі місцеві податки та ряд інших платежів.

Як відомо, надмірний рівень оподаткування негативно впливає на економічний розвиток держави, навіть якщо всі інші чинники сприятливі. За допомогою податкового стимулювання можливо підтримати сукупну пропозицію. При цьому занадто швидке зростання сукупного попиту несе в собі інфляційну загрозу. Якщо сукупний попит зростає повільніше, ніж сукупна пропозиція, то скоріше за все це призведе до уповільнення темпів економічного зростання країни. Тому податкова політика має розглядатися не лише як фіскальний механізм, а й, насамперед, широко, як вагомий інструмент макроекономічного впливу на економічні процеси в суспільстві.

Аналізуючи зростання ВВП, обсягів податкових надходжень та їх питомої ваги у валовому внутрішньому продукті в період 2012-2017 рр. в Україні, можна відмітити, що тенденції їх змін в цілому співпадають. Це відчить, що існує реальна залежність між тенденціями зміни результатів

економічної діяльності всередині держави, виражених за допомогою ВВП, та результатами відповідної податкової політики.

Зростання доходів державного бюджету в 2017 р. значною мірою обумовлене інфляційними і девальваційними чинниками, що свідчить про збереження повільних темпів економічного зростання та фіскального тиску на суб'єктів господарювання. Розв'язання проблем реалізації дієвої бюджетної політики та її вагомій складовій, податкової політики, сьогодні лежить в площині забезпечення ефективного управління бюджетними коштами в умовах суттєвих ресурсних обмежень на пріоритетних напрямках розвитку економіки, стимулювання суб'єктів господарювання до активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Зміст податкової політики має бути підпорядкований і узгоджений із цілями бюджетної політики та в цілому політики соціально-економічного розвитку країни, а у процесі формування відповідних механізмів її реалізації необхідно враховувати існуючі чинники економічного, політичного, інформаційного й інституційного характеру.

В умовах необхідності орієнтації державної стратегії на суспільно-економічний розвиток країни, на подолання та зменшення можливого негативного впливу економічно-кризових явищ, податкова політика повинна вирішувати не лише фіскальні завдання, але й здійснювати реалізацію регулюючої функції податків як один з її найбільш пріоритетних напрямів.

Враховуючи, що окремі податки справляють неоднаковий вплив на різні види економічної діяльності, призводячи до нерівномірного їх оподаткування, податкова політика має формувати їх оптимальне співвідношення, сприяти розширенню бази оподаткування. На сьогоднішній день потенційні можливості податкової політики недостатньо використовуються в Україні.

Поряд із політикою зниження загального рівня оподаткування та досягнення його рівномірності, пріоритетні напрями бюджетної політики у сфері доходів можуть стимулюватися з використанням таких інструментів, як пільги, надання розстрочки по сплаті заборгованості перед державним

бюджетом та державними цільовими фондами, митні пільги, державні гарантії за іноземними кредитами. Практика застосування цих інструментів у той чи інший період в Україні у відповідності з чинним законодавством спричинила до нагромадження цінного досвіду та потребує врахування при стимулюванні пріоритетних напрямів бюджетної політики.

Враховуючи особливості сучасного відтворювального процесу і складність і масштабність завдань, що стоять перед економікою України, витрати держави все ж мають знижуватися. Розширення бази оподаткування за рахунок зниження ставок двох базових податків (на прибуток і на доходи фізичних осіб, ліквідації ряду галузевих пільг) можливо досягти лише при проведенні комплексу взаємопов'язаних заходів, серед яких удосконалення законодавства, підвищення ефективності виробництва, стабілізація фінансової системи, зниження безробіття, розширення ринку збуту продукції, поліпшення податкового адміністрування, підвищення ефективності бюджетно-податкового контролю, звуження можливостей для ухилення від оподаткування.

Одним із напрямів зниження податкового навантаження на товаровиробників може стати подальше часткове його перенесення на рентні платежі, тобто на дохід з капіталу, землі або майна, який регулярно одержують їх власники, не займаючись підприємницькою діяльністю.

Проблема розкриття потенційних можливостей бюджетної політики у аспекті активізації інвестиційно-інноваційної діяльності полягає у виявленні об'єктів, на які слід спрямовувати бюджетні ресурси, враховуючи загальнонаціональні пріоритетні напрями розвитку. Першочерговим завданням для України в цьому аспекті є вирішення проблем, пов'язаних з формуванням бюджету розвитку, перебудови виробництва на сучасних засадах структурної та промислової політики.

Слід зазначити, що використання інструментів та важелів податкової політики для стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності потребує обережності, адже послаблення фіскальної функції податків спричинить до проблем з забезпечення наповнення державного бюджету, тобто використання

їх повинно супроводжуватися як фіскальною ефективністю, так і недопущенням послаблення стимулів до підприємницької діяльності.

Зміна питомої ваги податків у ВВП вплинула на інвестиційні процеси в Україні. Результати нестійкої динаміки інвестицій в основний капітал є, на нашу думку, наслідком того, що серед механізмів впливу держави на активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, проведення технічного переозброєння підприємств та впровадження прогресивних технологій недостатньою мірою використовуються механізми податкового регулювання, ефективність яких доведена світовим досвідом: запровадження інвестиційної податкової знижки або прискореної амортизації капітальних активів, що використовуються в енергозберігаючих, інноваційних та інших проектах. На практиці відбувається звуження переліку інструментів податкової політики, що у кінцевому підсумку спричинить до уповільнення економічного зростання. Знаходяться на стадії формування важливі інститути податкової політики, на практиці порушуються окремі принципи податкової політики, зокрема, принцип стабільності.

Міжнародна практика оподаткування доводить доцільність використання стимулюючої функції податків при реалізації бюджетної політики держави, зокрема застосування різноманітних пільг: звільнення від непрямого оподаткування при реалізації інноваційного продукту, використання інвестиційного податкового кредиту та інші. Використання в Україні інструментів пільгового оподаткування або звільнення від оподаткування пріоритетних видів інноваційно-інвестиційної діяльності має відбуватися на підставі чітких і прозорих правил та норм. Серед податкових механізмів можуть використовуватися: зменшення об'єкту оподаткування на суму інвестиційних витрат; перенесення сплати податку на прибуток у зв'язку з реалізацією інноваційних та інвестиційних проектів і надання права підприємству, що здійснює інвестиції на перенесення термінів сплати на ті періоди, коли інвестиції починають давати віддачу; інноваційний податковий кредит, який на відміну від зменшення об'єкта оподаткування являє собою зменшення суми

податкових зобов'язань платника податку на повну суму його інвестиційно-інноваційних витрат; пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, „ноу-хау” та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності; застосування понижених ставок оподаткування прибутку від реалізації інноваційного проекту. Використовуючи податкові інструменти державного регулювання держава повинна враховувати ступінь чутливості суб'єктів господарювання до зміни сили дії податкових впливів, оскільки застосування неадекватних економічним умовам інструментів і важелів може призвести до подальшого відтоку капіталу за кордон або в тіньовий сектор економіки.

2.2. Оподаткування як визначальна змінна рівня соціально-економічного потенціалу

Податки виступають «вбудованими стабілізаторами» економіки. Ефективність їх дії у цій якості визначається часткою податкових платежів у ВВП. В умовах відсутності достатнього рівня гнучкості податкової системи як головного дохідно-формуючого інструменту бюджету існує реальна загроза посилення економічної кризи. Для з'ясування такого стану оцінюють динаміку зміни величини доходів бюджету стосовно ВВП, використовуючи класичні коефіцієнти еластичності та динамічності податків.

Коефіцієнт еластичності системи доходів бюджету показує, як змінюється обсяг надходжень до бюджету залежно від зміни обсягу валового регіонального продукту. Загалом еластичність системи податкових надходжень до бюджету залежить від еластичності кожного окремого елемента та питомої ваги цього податку в загальному обсязі надходжень. Якщо значення коефіцієнта еластичності є більшим чи дорівнює 1, то податкові надходження є еластичними, тобто зміни в обсязі надходжень до бюджету відбуваються вищими темпами, ніж зміни в обсязі валового регіонального продукту. Якщо

коефіцієнт менший за 1, то зміни в обсязі валового регіонального продукту перевищують зміну величини податкових надходжень.

Найбільш різкі коливання коефіцієнту еластичності за останні роки мають наступні об'єктивні підстави. В 2011 р. зростання коефіцієнту еластичності податкових надходжень пов'язане із перенесенням до їх складу рентної плати та зборів на паливно-енергетичні ресурси з неподаткових надходжень; в частині місцевих податків та зборів – скороченням малоефективних платежів та включенням до їх складу єдиного податку. В 2013 р. зростання зборів та плат за спеціальне використання природних ресурсів головним чином зумовлене підвищенням плати за користування надрами. Аналогічно збільшення надходжень екологічного податку зумовлювалося зростанням ставок оподаткування. В 2014 р. різке падіння коефіцієнту еластичності податку на прибуток підприємств зумовлене розривом традиційно усталених фінансово-економічних зв'язків суб'єктів господарювання внаслідок анексії АР Крим та військових дій у східних промислових регіонах України.

Наприкінці 2014 р. відбувся черговий етап реформування податкової системи України, що позначився підвищенням податкового навантаження в рамках здійснення заходів фіскальної консолідації. Серед головних рис реалізованого етапу реформи слід відзначити наступні: 1. Розвиток вітчизняної системи оподаткування в європейському тренді перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва – праці та капіталу – на споживання, передусім за рахунок ПДВ та акцизу. 2. Спрощення податкової системи України. 3. Спроба відновлення умовної соціальної справедливості податкової реформою; – оподаткування (спец)пенсій вище трьох мінімальних заробітних плат (раніше – понад 10 тис. грн); – лібералізації єдиного податку шляхом зростання граничних порогів доходу та залучення найманих працівників; – розширення бази нарахування податку на нерухоме майно за рахунок включення до об'єктів оподаткування нежитлової нерухомості та зменшення неоподатковуваних площ житлової нерухомості; – перманентне підвищення ставок акцизного податку та запровадження додаткового акцизного

податку з роздрібного продажу підакцизної продукції на місцевому рівні за ставкою 5 %; – відновлення транспортного податку в розмірі 25 тис. грн на рік для власників легкових автомобілів з великим об'ємом циліндрів двигуна понад 3 тис. куб. см та терміном використання до 5 років. 4. Фіскальна децентралізація шляхом розширення джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок передачі з державного бюджету доходів: 100 % плати за надання адміністративних послуг та державного мита, 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, а також завдяки запровадженню акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару. 5. Налагодження координації фіскальної та монетарної політики.

Процес інтеграції до Європейського Союзу вимагає від України якісних фінансових, соціально- економічних перетворень. Це складний, довготривалий процес, який Україна повинна пройти заради досягнення кінцевої мети – створення конкурентоспроможної, з високим рівнем життя, країни. Основними напрямками реформування податкової системи України є: створення якісної податкової системи, яка дозволить забезпечити сприятливі умови для ведення бізнесу, здійснення інвестицій та збільшення сукупних податкових надходжень до усіх рівнів бюджетів та державних цільових фондів. Збільшення державного бюджету не повинна залежати від рівня податкового навантаження. Зростання податкових надходжень має забезпечуватись за рахунок прискорення оборотності капіталу і підвищення ділової активності суб'єктів господарювання.

Серед реально можливих заходів щодо зростання розміру податкових надходжень виділяють такі: підвищення податку на прибуток для великих підприємств, в першу чергу це стосується фінансових та промислово-фінансових груп, які мають значні річні обороти. • Переглянути умови сплати податку на розкішні автомобілі, а саме змінити ознаку за якою автомобіль визнається розкішним. На сьогодні податок сплачується з автомобілів, які

мають об'єм двигуна більше трьох літрів, що є неправильним, оскільки на даний час в Україні багато автомобілів ціною понад 500 тис. грн., але з об'ємом двигуна менше 3000 см³. Цей податок необхідно сплачувати з автомобілів, ціна в автосалонах виробника яких перевищує 20000 доларів США. В майбутньому можна скласти перелік таких автомобілів. Ще одним із заходів може бути перегляд галузей, для яких доцільно надавати податкові пільги. Насамперед, перевагу в наданні пільг необхідно віддавати підприємствам, як мають високі технології виробництва, оскільки саме ці підприємства у майбутньому зможуть досягти високих показників економічної діяльності, а, тому, і збільшення податкових надходжень до бюджету держави [4].

Отже, економічне становище країни, а відповідно і рівень та динаміка податкових надходжень, потребує безперервного моніторингу та дослідження з метою попередження небажаних для розвитку країни наслідків.

Надходження Державного бюджету у 2016 році становили 616 млрд грн, що на 81,5 млрд грн (або 15,2%) більше, ніж за попередній рік. Незважаючи на це, спостерігається невиконання плану надходжень у розмірі 11 млрд грн (або практично 2%). Найбільша частка – податкові надходження 377 млрд грн (+92 млрд до попереднього року або 31%). У 2016 році спостерігається збільшення відшкодування ПДВ до -94 млрд грн (збільшення у порівнянні з попереднім роком на -26 млрд або 38%)/

Виконання дохідної частини бюджету у 2016 році здійснювалось в умовах внесення змін до податкового законодавства, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та справедливих умов оподаткування, а також підвищення наповнюваності бюджету. Так, Верховною Радою України було прийнято:

Закон України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році», який набрав чинності з 01 січня 2016 року, яким, зокрема, передбачено:

- щодо податку на прибуток підприємств: скасування сплати

авансових внесків з податку на прибуток; запровадження квартального звітнього періоду з податку на прибуток для підприємств, у яких річний дохід від будь-якої діяльності перевищує 20 млн. грн.; у зв'язку з цим з метою забезпечення дохідної частини бюджету у 2016 році передбачається сплата до 31.12.2016 авансового внеску з податку на прибуток підприємств у розмірі 2/9 податку на прибуток, нарахованого у податковій звітності за три квартали 2016 року. Фактично це не авансовий платіж, а платіж за 2 місяці 2016 року;

➤ щодо податку на додану вартість: застосування до 1 січня 2017 року спеціального режиму оподаткування ПДВ сільськогосподарським підприємством з пропорцією: 85 відсотків сплата до бюджету, 15 відсотків – на спецрахунок для власного використання – для операцій з зерновими та технічними культурами, 20 відсотків сплата до бюджету, 80 відсотків – на спецрахунок для власного використання – для операцій з великою рогатою худобою та молоком; 50 відсотків сплата до бюджету, 50 відсотків – на спецрахунок для власного використання – для інших операцій у сфері сільського господарства; скасування спецрежиму з 1 січня 2017 року; скасування особливостей оподаткування ПДВ при постачанні зернових та технічних культур, в результаті чого всі платники, які будуть експортувати зерно, матимуть право на бюджетне відшкодування ПДВ;

➤ щодо акцизного податку: збільшення ставок акцизного податку на: на спирт, алкогольні напої (крім пива) – на 50 відсотків; на пиво – на 100 відсотків, на вина, крім вин натуральних виноградових, – на 100 відсотків; на тютюнові вироби – на 40 відсотків (специфічна ставка та мінімальне акцизне податкове зобов'язання), адвалорну ставку залишено без змін (12 відсотків); встановлення ставки акцизного податку на слабоалкогольні напої (з вмістом етилового спирту від 0,5 до 8,5 відсотка) у розмірі 211,59 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту; збільшення ставок акцизного податку на пальне на 13 відсотків. Додаткові доходи будуть зараховуватись до спецфонду з подальшим спрямуванням на ремонт доріг; встановлення ставки акцизного податку на паливо моторне альтернативне в розмірі 141 євро на 1 тисячу

кілограмів, яка враховує складову частку біокомпоненту (30 відсотків) замість 112 євро за 1 тисячу кілограмів, з відповідним коригуванням цієї ставки з 1 березня 2016 року, шляхом заміни ставки у розмірі 84 євро за 1 тисячу літрів на ставку 120 євро на 1 тисячу літрів;

➤ щодо податку на доходи фізичних осіб: встановлення єдиної базової ставки у розмірі 18 відсотків (замість двох діючих ставок 15 та 20 відсотків); для дивідендів залишається ставка 5 відсотків; встановлення податкової соціальної пільги у розмірі 0,5 однієї мінімальної заробітної плати (МЗП) для заробітних плат, розмір яких не перевищує розмір 1,4 МЗП (у 2016 році – 1930 грн.); оподаткування пенсій, розмір яких перевищує 3 мінімальні заробітні плати (у 2016 році – 4134 грн.) за ставкою податку у розмірі 15 відсотків (з суми перевищення);

➤ щодо єдиного податку (спрощена система оподаткування): зменшення для платників III групи річного обсягу доходу з 20 млн. гривень до 5 млн. гривень; збільшення ставок для платників III групи: з 2 до 3 відсотків (для платників ПДВ) та з 4 до 5 відсотків (для неплатників ПДВ); підвищення в 1,8 разу ставок єдиного податку для 4 групи платників (сільгосппідприємств); щодо податку на нерухоме майно; збільшення граничної ставки податку для нерухомого майна з 2 до 3 відсотків розміру мінімальної заробітної плати за 1 кв. м загальної площі житлової та нежитлової нерухомості; право встановлювати ставки податку залишається за місцевими радами; встановлення додаткової ставки податку в розмірі 25 тис. грн. для таких об'єктів нерухомості: квартири площею понад 300 кв. м, будинки – понад 500 кв.м;

➤ щодо транспортного податку: зміна ідеології справляння податку: об'єкт оподаткування – автомобілі вартістю понад 750 МЗП (у 2016 році – 1,03 млн. грн.) та віком до 5 років (сьогодні автомобілі з об'ємом двигуна понад 3000 см куб. віком до 5 років); визначення об'єкта оподаткування: середньоринкова вартість, з урахуванням марки, моделі, року випуску, типу та об'єму циліндрів

двигуна, типу коробки передач, пробігу автомобіля; ставка податку без змін – 25 тис. грн. в рік;

- щодо екологічного податку: підвищення ставок на 26,7 відсотка;
- щодо рентної плати: за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; за спеціальне використання води: підвищення ставок на 26,5 відсотка;
- щодо рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів: підвищено ставки на 40 відсотків; однак для ялини та ялиці ставки підвищено в 2 рази;
- щодо рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України: підвищення ставок на 13,35 відсотка.
- щодо ЄСВ: збільшення максимального розміру бази нарахування єдиного внеску з 17 до 25 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; встановлення єдиної ставки ЄСВ у розмірі 22 відсотка.

Закон України від 31 травня 2016 року № 1389-VIII «Про внесення змін до підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку ринку вживаних транспортних засобів», положення якого спрямовані на суттєве зниження ставок акцизного податку на вживані авто та збільшення доступу громадян до ринку таких транспортних засобів, який набрав чинності з 01 серпня 2016 року, яким, зокрема, передбачено: прирівняти ставки акцизу на вживані авто до рівня ставок на нові авто; знизити акциз від 2 до 28 разів залежно від виду транспортного засобу та потужності його двигуна; пільгові (на рівні нових авто) ставки акцизного податку не застосовуються для легкових автомобілів, якщо вони: мають походження або ввозяться з території країни, визнаної державою-окупантом/державою-агресором відносно України, згідно із законом України; вироблені до 1 січня 2010 року; ввозяться на митну територію України особою для власного використання або на користь інших осіб за договорами купівлі-продажу, міни, поставки, дарування, комісії, доручення, поруки, інших господарських та цивільно-правових договорів або за рішенням суду у кількості

понад один легковий автомобіль протягом календарного року.

У разі відчуження протягом 365 днів з дня реєстрації транспортних засобів, при ввезенні яких були застосовані пільгові ставки акцизного податку, платник податку зобов'язаний сплатити акцизний податок за такі транспортні засоби за базовими ставками.

Закон України від 02 червня 2016 року № 1411-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування пенсій», який набрав чинності з 01 липня 2016 року, яким, зокрема, передбачено: оподаткування суми пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, що отримується платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, в частині перевищення, що перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (у розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року (у 2016 році – 10740 грн.); сума пенсії що перевищує визначений розмір, оподатковується ставкою податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18 відсотків.

Закон України від 06 жовтня 2016 року № 1665-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для впровадження благодійних телекомунікаційних повідомлень», який набрав чинності з 06 листопада 2016 року, яким зокрема передбачено: звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з надання телекомунікаційних послуг в частині здійснення благодійного телекомунікаційного повідомлення на благодійні цілі; можливість не здійснювати коригування суми податкових зобов'язань та податкового кредиту з податку на додану вартість, як це передбачено пунктом 192.1 статті 192 та статтею 199 Податкового кодексу України, при перерахуванні частини суми передоплати телекомунікаційних послуг у якості благодійної пожертви при виконанні благодійного телекомунікаційного повідомлення за дорученням абонента, у разі відмови такого абонента від передплачених, але не отриманих телекомунікаційних послуг.

Закон України від 06 жовтня 2016 року № 1667-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення окремих положень про оподаткування неприбуткових організацій, яким передбачено: уточнення в абзаці третьому підпункту 133.4.1 пункту 133.4 статті 133 Кодексу в частині того, що доходи (прибутки) неприбуткової організації, які використовуються виключно для фінансування видатків на утримання неприбуткової організації, реалізації мети та напрямів діяльності, визначених її установчими документами, не вважається розподілом отриманих доходів; уточнення щодо напрямів використання доходів неприбуткових релігійних організацій, які можуть використовуватись не тільки для фінансування видатків на утримання неприбуткової організації, реалізації мети та напрямів діяльності, визначених її установчими документами, а також для здійснення неприбуткової (добродійної) діяльності, передбаченої законом для релігійних організацій, у тому числі надання гуманітарної допомоги, провадження благодійної діяльності, милосердя; подовження строків до 1 січня 2018 року перебування в Реєстрі неприбуткових установ та організацій для релігійних організацій, які не можуть бути виключені з Реєстру неприбуткових установ та організацій у випадку невиконання такими релігійними організаціями вимог до установчих документів, які передбачені підпунктом 133.4.1 пункту 133.4 статті 133 цього Кодексу.

Для забезпечення ефективності системи доходів бюджету дедалі очевиднішою стає необхідність науково обґрунтованої концепції доходів. На нашу думку, ця концепція має враховувати умови економіки перехідного періоду, особливості й наслідки системи державного регулювання економічних і соціальних процесів, які були в минулому, та прогресивний зарубіжний досвід [77].

Основним положенням, що має визначати структуру доходів бюджетів, є наявна система витрат держави на економічні й соціальні потреби, визначена законодавством. Без докорінної зміни складу й структури витрат держави не можна вдосконалити систему доходів бюджетів.

Зміна бюджетних витрат держави в напрямі їх скорочення неможлива без значного збільшення фонду оплати праці, бо частина благ і послуг, що надаються за рахунок бюджету, мають задовольнятися за рахунок власних коштів населення. Тобто умовою зменшення податкового навантаження на виробника є зростання заробітної плати працівників. Мається на увазі, що кошти, які вивільнятимуться на підприємствах у результаті скорочення податків, мають значною мірою спрямовуватися на забезпечення зростання оплати праці. Зростання оплати праці підвищуватиме суспільний добробут і суспільний попит, а попит, у свою чергу, стимулюватиме виробництво.

Імовірно помилковим є твердження, що вивільнення фінансових ресурсів у результаті скорочення податків необхідне для інвестицій. Вивільнені кошти потрібні насамперед для збільшення фонду оплати праці, що завдяки підвищенню попиту стимулюватиме виробництво.

Слід ураховувати й те, що збільшення фонду оплати праці, з одного боку, зумовлює зростання надходжень до бюджету у формі податку на доходи громадян, а з другого - дає змогу скоротити бюджетні витрати на деякі соціальні потреби, які громадяни можуть оплачувати за рахунок власних коштів. Вищезазначене є однією з основних засад податкової реформи, внаслідок якої податкова система може бути побудована на загальновідомих, підтверджених світовою практикою принципах.

Для задоволення передбачених чинним законодавством соціальних потреб та потреб розвитку економіки за допомогою системи доходів треба перерозподіляти 30-35 відсотків від валового внутрішнього продукту.

Удосконалення системи доходів має відбуватися поетапно, шляхом еволюційних перетворень. Основними відправними положеннями для цього мають бути:

- науково обґрунтована державна політика доходів, законодавче закріплення якої має бути відображене в Податковому кодексі;
- система оподаткування має бути складовою державного механізму регулювання розвитку певних галузей економіки. Необхідно посилити

податкові методи регулювання темпів і пропорцій розвитку економіки. Держава повинна мати змогу впливати на всі складові процесу виробництва - оплату праці, виробничі основні й оборотні фонди, рівень прибутковості;

- зміни в системі оподаткування мають здійснюватися одночасно з реформуванням системи оплати праці, пенсійного забезпечення, вдосконаленням соціальної сфери.

Удосконалення системи доходів бюджетів має супроводжуватися ефективними структурними заходами, спрямованими на досягнення необхідної результативності політики доходів [67-68]. До них належать:

- вилучення негрошових розрахунків та будь-яких форм взаємозаліків з практики виконання бюджетів усіх рівнів;

- заборона реструктуризації або списання заборгованості (недоплати) суб'єктів господарювання за податками, зборами (обов'язковими платежами), а також встановлення мораторію на надання пільг в оподаткуванні;

- реструктуризація та списання зобов'язань держави у відшкодуванні податку на додану вартість з урахуванням обсягів уже проведеної реструктуризації та списання заборгованості відповідних платників перед бюджетом;

- зменшення обсягу простроченої заборгованості (недоплати) з податкових платежів до бюджетів усіх рівнів за рахунок суттєвого поліпшення стану збирання податків і неподаткових надходжень на основі застосування сучасних технологій адміністрування;

- розширення неподаткових форм і методів мобілізації доходів бюджетів і збільшення цих доходів за рахунок оренди державного майна, дивідендів від частки державної власності в акціонерних підприємствах, продажу державного майна;

- чітке розмежування доходів, що зараховуються до державного і місцевих бюджетів, розширення прав органів місцевого самоврядування у сфері мобілізації доходів бюджетів.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Актуальні проблеми податкової політики України

Протягом останніх десятиліть спостерігається підвищений інтерес науковців та громадян щодо питань побудови ефективної моделі податкової системи й податкової політики. Перш за все це зумовлено тим, що розбудова податкової системи забезпечує відповідність стратегії розвитку країни, сприяє утвердженню інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання.

Соціально-економічні перетворення, які проводяться сьогодні в Україні, визначають необхідність формування ефективної податкової політики як однієї з важливих умов покращення економічної ситуації в країні. Адже податки одночасно використовуються державою не тільки для здійснення фіскальних цілей, а також є основним важелем розвитку економіки.

Проте питання дослідження розвитку податкової системи та регулювання оподаткування є актуальними питаннями сьогодення, що зумовлено новими, динамічними явищами, які відбуваються останнім часом в еконо-міці України. Адже однією з головних проблем сьогодення в Україні є не-відпрацьованість і неузгодженість податкового законодавства, яке визначає склад податкової системи та механізм визначення і сплати податків.

Найгострішою проблемою для економіки України є реформування існуючої податкової системи, що необхідно провадити шляхом послаблення податкового тиску щодо тих, хто платить податки й інвестує кошти у виробництво. Для цього насамперед слід знизити кількість податків, тому що податкове законодавство цим переобтяжене. З іншого боку, необхідно полегшити податковий тиск.

Ще однією проблемою є податкові пільги, які піддаються в сучасному світі неабиякій критиці з боку як податківців, так і науковців. Головною

підставою є їх руйнівний вплив на економічні процеси, порушення принципу нейтральності та деструктивний характер.

Пільги є досить поширеним елементом оподаткування саме в країнах з розвиненими ринковими відносинами. В Україні спостерігається дещо інша ситуація: пільги надаються в значних розмірах, але вони не завжди дають очікуваний результат. Безперечно, пільги суттєво скорочують бюджетні доходи, проте, разом з тим, державні видатки на покриття збитків, зокрема неприбуткових підприємств, шляхом надання дотацій, субсидій тощо можуть бути набагато вищими за обсяги втрат доходів бюджету, завданих унаслідок податкових пільг. Ця дилема є непростою, але розв'язати її не можна припиненням надання пільг при оподаткуванні; інший варіант її розв'язання - комплексне реформування податкової системи, яка відповідала б соціально-економічним умовам розвитку і відображала пріоритети податкової політики держави [4, с. 192].

У зв'язку з цим необхідно переглянути наявні пільги, передбачені для платників податків і зберегти їх виключно у промисловому та сільськогосподарському виробництвах, соціальній сфері, інвалідам, громадським організаціям інвалідів, а також їхнім підприємствам. Адже деякі пільги взагалі не мають позитивного ефекту для споживачів і створюють проблеми при веденні податкового обліку для платників податків.

Абсолютно обґрунтованою є потреба розгляду місцевого оподаткування в Україні та розподілу податків між державним бюджетом і місцевими бюджетами. Ця проблема викликана необхідністю задоволення соціальних потреб суспільства. Справді так, держава покладає на себе функції загальнонаціонального призначення; місцеві ж органи влади зобов'язані більшою мірою фінансувати потреби населення, які мають винятково соціальний характер. У країнах з розвинутою ринковою економікою, особливо Західної Європи, частка податків у доходах органів місцевого і регіонального самоврядування становить значні суми коштів. Скажімо, в Данії, Іспанії,

Норвегії, Швейцарії, Швеції, Фінляндії вони становлять понад 40% від дохідної бази [4, с. 191]. В Україні цей показник становить менше 5%.

Стратегічною метою України є вступ до Європейського Союзу.

Для досягнення цієї мети необхідне реформування податкової політики, а саме: перетворення її з суто фіскального інструменту на ефективний засіб соціально-економічної стратегії держави. Податкова система має стимулювати інноваційну та інвестиційну діяльність, що потребує зменшення податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимальне спрощення процедури оподаткування. Прикладом початку здійснення реформи податкової політики у цьому напрямку є Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків» від 17 липня 2015 р. № 655-VIII.

Податкова політика повинна забезпечити вирішення двоєдиного завдання. З одного боку – це оптимізація податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, а з іншого – забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб. Тому головним завданням податкової політики є встановлення балансу між двома чинниками, якими визначається потреба в податках: необхідністю фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних завдань.

Податкова політика держави повинна будуватися з урахуванням суперечності інтересів платників податків і держави. Підприємець, за своєю природою, воліє сплатити якомога меншу суму податків, оскільки його основною метою є отримання прибутку, що є можливим як через збільшення обсягів виробництва, так і через зниження витрат на сплату податків та зборів. Держава, якій належать функції регулювання процесу суспільного виробництва в цілому, намагається шляхом застосування фіскальних інструментів перерозподілити прибуток, одержаний підприємцем і, за рахунок виділеної частки, досягти якомога повнішого забезпечення суспільних, в першу чергу – соціальних потреб.

Однак, в сучасних умовах податкова система України має ряд недоліків:

- 1) значна складність та суперечливість податкової системи;
- 2) фіскальна спрямованість податкової системи і недостатня орієнтація регулюючої функції на стале економічне зростання;
- 3) складна, неоднорідна та нестабільна нормативно-правова база оподаткування, а також неузгодженість та суперечливість окремих законодавчих норм;
- 4) витрати на адміністрування окремих податків є значними порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;
- 5) значна нерівномірність розподілу податкового тягаря через наявність великої кількості податкових пільг та існування різноманітних схем ухиляння від сплати податків;
- 6) непрозорість податкового регулювання;
- 7) діяльність Фіскальної служби щодо реалізації державної податкової політики є недостатньо узгодженою і ефективною внаслідок недосконалого правового регулювання їх взаємовідносин;
- 8) каральний зміст податкових відносин;
- 9) корумпованість неререформованої фіскальної системи.

Ці недоліки призводять до таких проблем у системі оподаткування України, як: податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами; бюджетна заборгованість з відшкодування ПДВ; ухилення від оподаткування; нерівномірне податкове навантаження, найбільша частка якого покладена на законослухняних платників.

Але найголовнішим недоліком є те, що існуюча система пригнічує підприємництво. Обтяжливість податкової системи для ведення бізнесу разом із високим рівнем корумпованості державних інститутів, нечесними методами конкурентної боротьби призвела до того, що протягом 2013–2014 років скоротилося число підприємств ряду галузей національної економіки, зокрема: в сільському господарстві (разом із мисливством і лісовим господарством) – на 5,6%; у роздрібній торгівлі – на 5,7%; у переробній промисловості – на 1,2%, у

тому числі в легкій промисловості – на 10,5%; у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – на 8,9%; у галузі машинобудування – на 3,3%; у деревообробній промисловості – на 2,6% .

Навіть розвиненим країнам із стабільним соціально-економічним становищем такий рівень не властивий і, як правило, призводить до низьких темпів економічного зростання. Українським підприємствам, на відміну від західних, доводиться пристосовуватись до змін у відносинах власності, опановувати принципи корпоративного управління, адаптуватися до конкуренції. За умов існування несприятливого податкового режиму це маловірогідне, що підтверджується вітчизняною практикою.

З огляду на визначені недоліки наразі вкрай необхідно розробити нову стратегію податкової політики для перетворення її з суто фіскального інструменту на ефективний засіб соціально-економічного розвитку держави.

Удосконалення напрямів податкової політики необхідно проводити через послаблення податкового тиску щодо тих, хто платить податки та інвестує кошти у виробництво. Для цього необхідно насамперед зменшити кількість податків, адже національне податкове законодавство цим переобтяжене. З другого боку – необхідно полегшити податковий тиск.

Отже, виникає необхідність удосконалення податкової політики України за такими напрямками: детінізація економіки та боротьба з корупцією в системі адміністрування податків шляхом посилення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та корупцію у системі державних органів влади; реформування спрощеної системи оподаткування; реформування системи відрахувань до фондів соціального страхування шляхом запровадження справедливої соціально спрямованої системи оподаткування.

Основними завданнями удосконалення податкової політики в Україні мають бути: формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових

зобов'язань; забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків; демократизація Фіскальної служби України шляхом зміни ідеології її функціонування у роботі з платниками та міжнародними партнерами.

Саме завдяки вирішенню цих завдань можна досягти значного поліпшення стану податкової галузі в Україні.

Таким чином, в Україні на сьогодні чітко невизначені концепції побудови системи оподаткування. Це стосується співвідношення підсистем оподаткування юридичних і фізичних осіб, складу податкової системи, співвідношення у ній прямих і непрямих податків, визначення елементів оподаткування. Тому одним із пріоритетних напрямів проведення подальшої податкової політики на сьогодні має стати забезпечення нейтральності та справедливості оподаткування, а також формування податкової політики на засадах економічної ефективності, стабільності, прозорості та наближення її до міжнародних та європейських стандартів.

Варто відмітити, що деякі з названих проблем враховані в прийнятому Податковому кодексі України. Це дозволить збільшити надходження до бюджету, а також дозволить вирішити складні соціальні питання України не лише на певному етапі, а й у довгостроковій перспективі.

3.2. Пріоритетні напрями удосконалення податкової політики

Досвід ринкових перетворень в Україні дає підстави стверджувати про невисоку ефективність податкових важелів стимулювання конкурентоспроможності національної економіки. Зокрема, через недосконалий механізм податкового адміністрування стримується нарощування інвестиційного, інноваційного та експортного (особливо у галузях із високим рівнем кінцевої доданої вартості) потенціалу економіки; низька результативність державних капіталовкладень призводить до консервації технологічної відсталості, насамперед, галузей інфраструктури та не сприяє

припливу приватних інвестицій у депресивні території; неоптимальна структура видатків на освіту, що не відповідає потребам ринку, зумовлює низьку конкурентоспроможність національних трудових ресурсів; обтяжлива система субсидювання галузей економіки, яка суперечить міжнародним нормам і стандартам, погіршує умови доступу на зовнішні ринки й закладає нерівні умови господарювання, що автоматично спричинює низку інших проблем, пов'язаних з корупцією й ухилянням від сплати податків.

Детальний аналіз особливостей та форм вияву зазначених суперечностей має стати підґрунтям для формування адекватних заходів державної стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки у податковій сфері. Пріоритетними напрямками удосконалення здійснення податкової політики нині є реалізація заходів податкової політики, що спрямовані на забезпечення: стабільності податкової системи, її справедливості шляхом скорочення пільг асоціального характеру; посилення захисту прав платників податків; дохідливості норм і процедур оподаткування для платників податків; поступове збільшення питомої ваги прямих податків у загальних податкових надходженнях; звільнення від оподаткування доходів, нижчих за прожитковий мінімум; застосування спрощених (альтернативних) систем оподаткування для суб'єктів малого підприємництва, а також забезпечення поглибленого реформування податкової системи в напрямку подальшого скорочення податкових пільг з метою досягнення їх повної відміни з одночасним наданням тимчасових знижок з податкових ставок на товари та послуги, що мають пріоритетне значення для задоволення потреб держави.

Для зміни ситуації інформування сучасної, конкурентоспроможної економічної моделі України податкову систему слід будувати на таких засадах:

трансформуючи податкову систему, потрібно виходити з того, яку частину свого доходу людина здатна віддавати добровільно на утримання державних інституцій, а не з того, скільки у неї можна відібрати фіскально-силовими методами.

податкова система повинна ґрунтуватися на тому ключовому положенні, що сплачувати податки має споживач, а не виробник.

податкову систему слід орієнтувати на масу надходжень, а не на кількість і величину податків. Прямих і непрямих податків має бути не більше чотирьох-п'яти, до того ж простих і зрозумілих в адмініструванні.

податкова система повинна стимулювати капіталотворення, забезпечувати процес розширеного суспільного відтворення.

держава як сукупність інституцій мусить використовувати податкові надходження насамперед для розвитку інтелекту нації, її молодого покоління, формування сучасної культури й освіти.

податкова система має враховувати передусім інтереси юридичних і фізичних осіб, що виробляють блага, а не тих осіб, які їх перерозподіляють та паразитично споживають.

система оподаткування не повинна порушувати прав і свобод громадян (зокрема не можна обкладати податком доходи людей, отримані від діяльності у вільний час, що виходить за межі 40 годин на тиждень).

формуючи нову податкову систему, потрібно досягти справедливого і стабільного балансу в розподілі податків між центром та громадами.

податкова система не повинна бути інструментом для збагачення кланово-корпоративних груп і збідніння широких верств населення [60].

Зниження рівня податкового навантаження на бізнес і скорочення витрат часу платників на нарахування і сплату податків шляхом:

перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва - праці і капіталу - на споживання, ресурсні й екологічні платежі шляхом поетапного підвищення ставок акцизного податку на алкогольні напої й тютюнові вироби;

скасування низки малоефективних податків і зборів, що не приносять суттєвого доходу до державного бюджету;

запровадження «податкових канікулів» для малого бізнесу;

скасування плану мобілізації податкових платежів для фіскальної служби.

Підвищення ефективності адміністрування податків, у тому числі вирішення проблеми податкового шахрайства і зволікань з відшкодуванням податку на додану вартість, удосконалення адміністрування таких податків, як податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток, оскільки вони у структурі доходів Зведеного бюджету України займають найбільші частки .

Реформування системи фіскальних стимулів інвестиційної діяльності. Завдяки застосуванню фіскальних стимулів фактично відбувається трансферт бюджетних коштів до підприємницького сектору, який здатен використати їх більш ефективно, ніж держава. Враховуючи жорсткі бюджетні обмеження, податкові стимули інвестиційної діяльності мають бути спрямовані виключно на: стимулювання модернізації виробничих фондів та впровадження новітніх технологій. Цього можна досягти серед іншого завдяки тимчасовому застосуванню прискореної амортизації; збільшення інвестицій в інноваційні проекти. В даному контексті максимально ефективним буде запровадження для підприємств інноваційного податкового кредиту зі ставкою 25% для малих підприємств, та 20% для всіх інших, тобто можливість виключити з нарахування податку на прибуток певний відсоток вартості витрат на інноваційні проекти. Важливо, щоб ця пільга могла бути перенесена на майбутні періоди у випадку, якщо в рік реалізації проекту не вистачає прибутку для використання податкового кредиту, або прибуток взагалі відсутній; підтримку інвестиційної активності малого бізнесу. Для вирішення даного завдання використовуються різні податкові інструменти, проте найбільший стимулюючий ефект забезпечить надання підприємцям, які працюють на загальній системі оподаткування, можливості створювати спеціальні інвестиційні резерви. У таких резервах необхідно дозволити акумулювати частину прибутку без оподаткування, який можна використати виключно на інвестиційні цілі.

Посилення фіскальної забезпеченості місцевих бюджетів. Для реалізації цього пріоритету реформи необхідно забезпечити перерозподіл фінансових ресурсів держави та корекцію структури коштів місцевих бюджетів.

Водночас, оскільки сьогодні перерозподіл окремих податків на користь місцевих бюджетів навіть у середньостроковій перспективі є практично неможливим, прийнятними є такі заходи:

перехід на зв'язану модель податкової системи – закріплення за місцевими бюджетами частки національних податків, яка не враховуватиметься при розрахунку міжбюджетних трансфертів;

закріплення 50% від перевищення прогнозованого обсягу надходжень першого кошика за переліком дохідних статей місцевих бюджетів, що не враховуються при розрахунку міжбюджетних трансфертів;

підвищення ставок податку на нерухомість.

Зміна парадигми боргової політики держави:

встановити та закріпити на законодавчому рівні граничні та оптимальні параметри боргового навантаження для держави;

чітко визначити цілі та напрями використання ресурсів дефіцитного фінансування;

законодавчо закріпити спрямування частини надпланових доходів відповідного бюджетного періоду на погашення боргових зобов'язань уряду. Така норма дасть змогу оздоровити фінансову систему країни та зекономити кошти на обслуговуванні боргів.

Стабілізація дефіциту й державного боргу через посилення фінансової й фіскальної дисципліни (оптимізація кількості державних цільових і бюджетних програм; посилення фінансового контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів). Отже, спостерігатиметься стабілізація бюджету шляхом проведення таких реформ у інфраструктурних та базових секторах (зокрема реструктуризація держмонополій і вирівнювання до економічно обґрунтованого рівня регульованих тарифів, залучення позабюджетних коштів для розвитку інфраструктури), соціальних секторах з метою підвищення ефективності видатків (перехід на адресну соціальну допомогу, вжиття заходів для стабілізації солідарної пенсійної системи, зміна принципів і механізмів фінансування сектору охорони здоров'я й освіти) та

податковій системі, зокрема щодо поліпшення адміністрування податків і розширення податкової бази.

Податкова політика в Україні постійно перебуває у центрі уваги суспільства, що зумовлено її місцем серед інших складових економічної політики. В умовах нестабільного стану економіки необхідно розробити нові концептуальні підходи до напрямів та механізмів реалізації податкової політики з метою їх перетворення на дієві інструменти соціально-економічного розвитку держави.

Податкова політика є важливою складовою економічної політики держави, яка впливає на трансформацію ринкових структур у межах національної економіки. Під трансформацією ринкових структур варто розуміти не тільки зміну організаційно-правових форм, але і зміни в організації їхньої діяльності під впливом об'єктивних (глобалізація, розвиток виробничих та інформаційних технологій, зміна форм і методів ведення конкурентної боротьби) та суб'єктивних (дії органів влади й управління, вплив неформальних інститутів та інституцій) чинників.

На сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізувати ліберально-обмежену модель податкової політики. До речі, такий підхід відповідає сучасним глобальним тенденціям. Ідеться про те, що в умовах глобалізації, зі збільшенням ступеня економічної інтеграції, підприємства одержують більше свободи у виборі переваг і можливостей, які надає зарубіжна економіка. Це підвищує чутливість рішень щодо інвестування, розміщення бізнесу й оподаткування. В умовах глобалізації дедалі важче встановлювати надмірне оподаткування, оскільки платникам стає дедалі легше перемістити свою діяльність у країну зі сприятливішим податковим кліматом. Отож країни дедалі

частіше змушені скорочувати податкові ставки з метою запобігання “втечі” власної податкової бази до привабливіших юрисдикцій. Таким чином, в умовах глобалізації загострюється податкова конкуренція. Розробка ефективного податкового законодавства є пріоритетним напрямком розвитку сучасної економіки України.

Загальновідомо, що розвиток конкуренції залежить від створених у суспільстві умов для розвитку підприємництва. Однією з таких умов є ефективність податкової системи і податкової політики.

Податкова система України відрізняється від багатьох інших своєю складністю і нестабільністю. У зв'язку з цим доцільно проводити такі заходи:

створити сприятливі фіскальні умови для залучення прямих іноземних інвестицій;

спростити процедуру адміністрування податків;

не допустити податкової дискримінації економічних суб'єктів;

уніфікувати вітчизняну систему оподаткування;

забезпечити стабільність податкового законодавства на перспективу;

усунути необґрунтовану диференціацію в оподаткуванні суб'єктів господарювання.

В Україні істотний вплив на значне викривлення макроструктурних пропорцій чинить податкова політика, що має такі характерні риси:

м'яка високодефіцитна бюджетна політика з орієнтацією на перетворення ефективних підприємств в донорів для неефективних (податки одних стають субсидіями для інших) і, як наслідок, – виведення з обороту значної частки ВВП, скорочення реальних доходів домогосподарств і підприємців;

замість посилення прозорості використання бюджетних коштів – неефективне їх використання, з орієнтацією на безліч прямих і непрямих субсидій окремим підприємствам, що суперечить самій ідеї ринкової економіки;

замість пільгового оподаткування нових підприємств (особливо малих) – посилення податкового пресу, що спровокувало повний або частковий перехід значної кількості суб'єктів господарювання в тіньовий сегмент економіки.

Варто зазначити, що податковий тягар посилюється стосовно підприємств, які працюють в офіційному секторі економіки, внаслідок чого близько 50% підприємств перебувають у «тіні». Негативний вплив на трансформацію ринкових структур мають також фактичні відмінності в режимі оподаткування вітчизняного бізнесу, що сприяє посиленню ринкових позицій тих учасників, які користуються податковими преференціями, та, навпаки, обмежує конкурентоспроможність інших.

Таким чином, на сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізувати ліберально-обмежену модель (характерна для країн, економічна політика яких спрямована на нарощування виробництва товарів, вихід та експансію на нові зовнішні ринки, зростання доходів населення за рахунок розвитку його підприємницької активності) податкової політики.

На сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. Тобто, основною задачею податкової політики на сучасному етапі розвитку економіки України є створення умов для поліпшення стану діяльності в реальному секторі економіки, активізації інвестиційного процесу, стимулювання розвитку пріоритетних галузей народного господарства. Вплив податкової політики на економічну активність полягає не тільки в рівні

податкового навантаження, але й оптимальному поєднанні прямих і непрямих податків. Варто зазначити, що останніми роками у вітчизняній системі оподаткування спостерігається тенденція до збільшення частки прямих податків, що відповідає практиці розвинених країн. Важливим чинником структурних деформацій в Україні стала податкова система, орієнтована на надходження в першу чергу непрямих податків, які у результаті платять споживачі. При такому формуванні доходи бюджету залежать не від ефективності діяльності підприємств, а від обсягів господарських оборотів. Така структура спрощує процес стягування податків, проте робить фіскальні органи і податкову політику в цілому об'єктивно не зацікавленими в підвищенні ефективності національної економіки. Існує постійна невпевненість у відшкодуванні сплаченого податку, відбувається регіональна деформація економічного розвитку. Діюча система податкового адміністрування ставить на перше місце фінансові інтереси держави і не забезпечує адекватного захисту інтересів представників бізнесу.

Вади податкової системи України обумовлюють заборону процесів накопичення і притоку інвестицій в основний капітал і напрям ресурсів на непродуктивне споживання. Це перешкоджає адекватній реакції вітчизняних виробників на зростання споживацького попиту в результаті збільшення доходів населення, призводить до неможливості інноваційного оновлення основних фондів і розширеного відтворення високотехно-логічного виробництва. Таким чином, податкова політика вже сьогодні створює ризики для розвитку економіки в довгостроковому періоді.

На сучасному етапі пріоритетними заходами податкової політики у напрямі зниження рівня податкового навантаження для формування сприятливих умов здійснення господарської діяльності є не зменшення податкових ставок, а здійснення інституційних змін системи взаємовідносин фіскальних органів і платників податків, проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету, удосконалення системи бюджетного планування і прогнозування. Важливими пріоритетами в діяльності органів державної

фіскальної служби є покращення якісного рівня механізму адміністрування податків, розбудова електронних сервісів для платників податків, удосконалення моделі та інституційних механізмів державного податкового ризик-менеджменту.

Потрібно розробити нові концептуальні засади до напрямів та механізмів реалізації податкової політики та перетворити їх на дієві інструменти управління ринковою трансформацією економіки країни. Отже, у сфері податкової політики необхідно передусім провести реформу податкової системи: зменшити податковий тиск з урахуванням досвіду передових країн світу. Зниження податкового тиску спричинить позитивні зрушення в надходженнях до бюджету, виведення економіки з тіні, подолання корупції у сфері виробництва, зайнятості, цін, зміцнення національної валюти гривні. Також варто застосовувати прогресивне оподаткування. Податкова політика повинна здійснюватися у напрямі відрегулювання зведеного бюджету України, якомога швидшого подолання його дефіциту, оскільки хронічний дефіцит бюджету спричиняє витіснення приватних інвестицій. З допомогою податкових важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження зроблені наступні висновки:

Сутність податкової політики виявляється в сукупності організаційно-правових та фінансово-економічних заходів країни у сфері регулювання податкових відносин, які спрямовані на мобілізацію та використання фінансових ресурсів у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Загальні тенденції оподаткування, що склалися в країнах-учасницях ЄС, мають стати орієнтиром процесу адаптації податкових систем країн, які прагнуть вступити в ЄС. Розглядаючи Україну як потенційного кандидата на вступ до Євросоюзу, зауважимо, що оподаткування – це одна з основних сфер процесу адаптації. Тому представлений досвід оподаткування в європейських країнах має слугувати основним орієнтиром для України. З іншого боку, адаптовувати вітчизняну податкову систему потрібно так, щоб мінімально зашкодити власному фіскальному суверенітету.

Досвід західних країн всебічно демонструє, що податкова система повинна бути стабільною принаймні протягом трьох-п'яти років. Лише тоді можна прогнозувати доходи і видатки на перспективу, інвестувати прибуток у виробництво, проводити реальну бюджетну політику.

Впродовж 2015-2017 рр. в Україні збільшувалась частка податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України до 83,5%, що значно вище у порівнянні з попередніми роками: в 2005-2011 рр. їх частка у загальній сумі доходів зведеного бюджету коливалась у діапазоні 73,1-76,3 %.

Залежність між податковою політикою держави та її економічним зростанням можна простежити, досліджуючи тенденції зміни щорічних показників ВВП у розрізі динаміки показників податкових надходжень до бюджету. За даними Державної казначейської служби України, частка доходів місцевих бюджетів у ВВП за останні 5 років коливалась від 6,1 % (2015 р.) до 7,2 % (2012 р., 2013 р. і 2016 р.).

Зростання доходів державного бюджету в 2017 р. значною мірою обумовлене інфляційними і девальваційними чинниками, що свідчить про

збереження повільних темпів економічного зростання та фіскального тиску на суб'єктів господарювання. Розв'язання проблем реалізації дієвої бюджетної політики та її вагомій складовій, податкової політики, сьогодні лежить в площині забезпечення ефективного управління бюджетними коштами в умовах суттєвих ресурсних обмежень на пріоритетних напрямках розвитку економіки, стимулювання суб'єктів господарювання до активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Головними недоліками податкової політики в Україні є: неоптимальна податкова структура; надмірний податковий тиск на вітчизняного товаровиробника; антистимулююча дія системи надання податкових пільг; нестабільність податкового законодавства; переважання питомої ваги непрямих податків над прямими, що гальмує стимули до розвитку виробництва; високий рівень податкового тягаря та нерівномірність його розподілу; складність процедури оподаткування.

Пріоритетними напрямками удосконалення здійснення податкової політики є реалізація заходів податкової політики, що спрямовані на забезпечення: стабільності податкової системи, її справедливості шляхом скорочення пільг асоціального характеру; посилення захисту прав платників податків; дохідливості норм і процедур оподаткування для платників податків; поступове збільшення питомої ваги прямих податків у загальних податкових надходженнях; звільнення від оподаткування доходів, нижчих за прожитковий мінімум; застосування спрощених систем оподаткування для суб'єктів малого підприємництва, а також забезпечення поглибленого реформування податкової системи в напрямку подальшого скорочення податкових пільг з метою досягнення їх повної відміни з одночасним наданням тимчасових знижок з податкових ставок на товари та послуги, що мають пріоритетне значення для задоволення потреб держави.

На сучасному етапі пріоритетними заходами податкової політики у напрямі зниження рівня податкового навантаження для формування сприятливих умов здійснення господарської діяльності є не зменшення податкових ставок, а

здійснення інституційних змін системи взаємовідносин фіскальних органів і платників податків, проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету, удосконалення системи бюджетного планування і прогнозування. Важливими пріоритетами в діяльності органів державної фіскальної служби є покращення якісного рівня механізму адміністрування податків, розбудова електронних сервісів для платників податків, удосконалення моделі та інституційних механізмів державного податкового ризик-менеджменту.

Потрібно розробити нові концептуальні засади до напрямів та механізмів реалізації податкової політики та перетворити їх на дієві інструменти управління ринковою трансформацією економіки країни. Отже, у сфері податкової політики необхідно передусім провести реформу податкової системи: зменшити податковий тиск з урахуванням досвіду передових країн світу. Зниження податкового тиску спричинить позитивні зрушення в надходженнях до бюджету, виведення економіки з тіні, подолання корупції у сфері виробництва, зайнятості, цін, зміцнення національної валюти гривні. Також варто застосовувати прогресивне оподаткування. Податкова політика повинна здійснюватися у напрямі відрегулювання зведеного бюджету України, якомога швидшого подолання його дефіциту, оскільки хронічний дефіцит бюджету спричиняє витіснення приватних інвестицій. З допомогою податкових важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко І. П. Пріоритетні завдання податкової політики в умовах економічних перетворень / І. П. Адаменко // Світовий досвід упровадження індикаторів результативності діяльності органів державної податкової служби : зб. наук. праць за матер. наук.-практ. круглого столу, 29 березня 2013 року / НДІ фінансового права. – К. : Алерта, 2013. – С. 7–9.
2. Актуальні проблеми удосконалення податкового регулювання / Л. Л. Тарангул, Л. Л. Баланюк та ін. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 526 с.
3. Бечко П. К. Основи оподаткування / П. К. Бечко, О. А. Захарчук. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 168 с.
4. Боголіб Т.М., Малишко В.В. Бюджетна система України. – К. : Пан Тот, 2013. – 570 с.
5. Бондар М. І. Бюджетна і податкова система України у запитаннях і відповідях / М. І. Бондар, В. М. Опарін, О. М. Тимченко, В. В. Бабищ, Т. А. Бондар; Держ. навч.-наук. установа "Акад. фін. упр.". - К. : ДННУ "Акад. фін. упр.", 2012. - 333 с.
6. Бояр А. О. Бюджетний процес у Європейському Союзі : монографія / А. О. Бояр; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т міжнар. відносин. - Луцьк : Захарчук В.М., 2012. - 522 с.
7. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку / за ред. Л.В. Лисяк.- Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
8. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – вересень 2017 року / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – 86 с.
9. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю.]; ІБСЕД «Проект зміцнення місцевої фінансової ініціативи» (ЗМФІ-II) впровадження, USAID. – К.: 2016. – 80 с.
11. Бюджетно-податкова політика України в умовах децентралізації : монографія / за заг. ред. О. Ю. Бобровської, Т. А. Крушельницької. - Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. - 163 с.
12. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : монографія / І.Лук'яненко, М.Сидорович. - Київ : НаУКМА, 2014. - 227 с.
13. Васютинська Л. А. Бюджетна система України: проблемні питання : монографія / ред.: В. Г. Баранова. - Одеса : Атлант, 2013. - 251 с.
14. Грузіна І. А. Дослідження зарубіжного досвіду побудови бюджетної системи / І. А. Грузіна // Бізнес Інформ. - 2016. - № 11. - С. 61-64.
15. Данілов О. Д. Податки в Україні: / О. Д. Данілов, Н. П. Флісак. - К: УкрІНТЕІ, 2003. - 348 с.
16. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян : досвід США та України. / Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2005. – №9. – с. 30-33.
17. Демиденко Л. М. Удосконалення прямого оподаткування у напрямку інтеграції в ЄС. / Л. М. Демиденко – Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 124-128.
18. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
19. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
20. Державні фінанси в розвиткових та перехідних країнах : Зб. есеїв на честь Рич. Берда / [Р. Ткачук (пер. з англ.); Х. Мартинес-Васкес, Д. Ами (упоряд.); Л. Єльченко-Сюйва (Наук. ред.)]. – К. : К.І.С., 2006. – 400 с.

21. Дєєва Н. М. Оподаткування в Україні / за ред. Н. І. Редіної. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 544 с.
22. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. А. М. Соколовської. – К. : ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013. – 494 с.
23. Довгалюк В. І. Податкова система: / В. І. Довгалюк, Ю. Ю. Ярмоленко. - К: Центр учб. л-ри, 2007. - 360 с.
24. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія / І.В. Запатріна ; Ін-т соц.-екон. стратегій. – К., 2007. – 528 с.
25. Іванов С. Основні принципи та напрями вдосконалення податкової системи України: методологічний аспект. / С. Іванов, А. Ковальчук // Банківська справа. – 2006. – №4. – С. 46-55.
26. Іванов Ю. Б. Оцінка рівня розвитку оподаткування та його взаємозв'язок з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискиба // Фінанси України. – 2005. – №12. – с. 6-17.
27. Іванов Ю.Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія /Ю.Б. Іванов. – Х. : Вид-во ІНЖЕК, 2007. – 448 с.
28. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. – К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. – 648 с.
29. Карлін М. І. Державні фінанси розвинутих країн / М. І. Карлін. - Л.: «Новий світ - 2000», 2010. - 484 с.
30. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу / М. І. Карлін. - К: Знання, 2011. - 639 с.
31. Коляда Т. А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції. / Т. А. Коляда, І. Є. Чуркіна // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 70-76.

32. Коляда Т. А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика [монографія] / Т. А. Коляда. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – 396 с.
33. Корнус В. Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. / В. Г. Корнус // Фінанси України. – 2005. – №10. – с. 19-27.
34. Крисоватий А. І. Податкова політика України : концептуальні засади теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : 08.04.01 / КНЕУ / А. І. Крисоватий. – К., 2006. – 20 с.
35. Крисоватий А. Моніторинг реалізації податкової політики України. / А. Крисоватий // Вісник ТДЕУ. – 2006. - №1. – С. 25-31.
36. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання: Монографія / Н.М. Крючкова. – Одеса: Астропринт, 2011. – 190 с.
37. Кузькін Є. Ю. Фінансово-бюджетний потенціал органів місцевого самоврядування в умовах адміністративно-територіальної реформи. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 308 с.
38. Лисяк Л.В. Напрями удосконалення бюджетної політики України в умовах децентралізації / Л.В.Лисяк, Т.В.Сальникова // Науковий погляд: економіка та управління. - 2017. - № 2 (58). - С.42-56.
39. Ломачинська І. А. Бюджетно-податкове регулювання соціальних аспектів економічного розвитку / І. А. Ломачинська // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2016. - Т. 21, Вип. 4. - С. 188-191.
40. Лыкова Л. Н. Налоговые системы зарубежных стран: / Л. Н. Лыкова, И. С. Букина. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 428 с.
41. Лютий І. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / І. Лютий, В. Тропіна // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 19-27.

42. Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні. / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 44-52.
43. Мельник Н.В. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / Н.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій. – К. : Вид-во "Знання України", 2008. – 675 с.
44. Мельник П. В. Напрями вдосконалення податкової політики в контексті прийняття Податкового кодексу України / П. В. Мельник // Податкова політика України та механізми її реалізації в податковому кодексі : матеріали наук-практ. конф. – Ірпінь : Академія ДПС України , 2005. - С. 3-10.
45. Момотюк Л.Є. Статистика фінансів: методологія та практика: [монографія] / Л.Є.Момотюк. – К.: ВПД «Формат», 2013. – 429 с.
46. Налогообложение : теории, проблемы, решения / В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др.; под общ. ред. В. П. Вишневского. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
47. Науково-методичні засади статистичного аналізу стійкості державних фінансів / М. В. Пугачова, Л. О. Ященко та ін. – К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. – 524 с.
48. Нечай Н. Фінансова та податкова політика за часів української державності (1917-1919 рр.) / Н. Нечай // Вісник податкової служби України. - 2011. - № 26. - С. 22-23.
49. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства / А. О. Нікітішин // Бізнес Інформ. - 2017. - № 9. - С. 240-250.
50. Нікітішин А.О. Вплив податкового регулювання на науково-дослідну та інноваційну діяльність / А.О. Нікітішин // Економіка. Фінанси. Право. - 2018. - № 2/2'2018. - С.22-30.
51. Опарін В. М. Фінанси / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2001. – 240с.
52. Оподаткування в Україні / Н. М. Дєєва, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік та ін.; За ред. Н. І. Редіної. - К: Центр учбової літератури, 2009. -544 с.

53. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
54. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.sta.gov.ua
55. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Доступний з <http://www.me.gov.ua/>
56. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua
57. Парнюк В. Пряме оподаткування витрат фізичних осіб на споживання / В. Парнюк // Економіка України. – Київ, 2009. – № 9 (574). – С. 28-39.
58. Пасічний М.Д. Податкова політика країн ОЕСР / М.Д. Пасічний // Світ фінансів. – 2018. – № 1.
59. Петрович Й. Проблеми розвитку та шляхи вдосконалення податкової політики України / Й. Петрович // Банківська справа : зб. наук. праць. – 2008. – № 6. – С. 43-49.
60. Печуляк В. Оподаткування фізичних осіб в Україні в контексті сучасної податкової політики. / В. Печуляк. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2003. – №4 (22). – с. 70-77.
61. Податкова політика держави: теорія формування та практика реалізації монографія / [Тарангул Л. Л. та ін.] ; Нац. ун-т держ. податк. служби України, Н.-д. центр з пробл. оподаткування. - Ірпінь : ВЦ НУ ДПС України, 2013. - 405 с.
62. Податкова політика України / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К.: Знання України, 2011. – 505 с.
63. Податкова політика: стратегія соціального розвитку : монографія / [Калінеску Т. В. та ін. ; за наук. ред. Т. В. Калінеску] ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ : Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2013. - 255 с.

64. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій/ За ред. д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. - 492 с.
65. Податкова система / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с.
66. Податкова система / За ред. І.О.Лютого. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
67. Податкова система України / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; за ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 1994. – 464 с.
68. Податковий кодекс України. – К.: ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. – 336 с.
69. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : монографія / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014. - 234 с.
70. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки» від 31.05.2017 р. № 411. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>
71. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України за станом на 28.12.2014 р. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 28.12.2014 № 80-VIII: Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
72. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України за станом на 25.12.2015 р. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 25.12.2015 № 928-VIII: Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
73. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України за станом на 21.12.2016 № 1801-VIII. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII: Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
74. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України за станом на 07.12.2017 № 2246-VIII. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 07.12.2017 № 2246-VIII: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>

75. Про Основні напрями бюджетної політики на 2016 рік : Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2015 року № 314-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
76. Про Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік : Постанова Верховної Ради України від 24 червня 2016 року № 478-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
77. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 р. № 385-р – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
78. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 411-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
79. Ревун В. І. Про реформування й модернізацію податкової системи. / В. І. Ревун. // Фінанси України. – 2006. – №6. – С. 27–34.
80. Рожко О.Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія / Рожко О.Д. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 360 с.
81. Романенко Б.С. Напрями підвищення ролі оподаткування у фінансовому регулюванні економіки / Розвиток фінансової системи України: зб.наук.стат. / від.ред. І.Я. Чугунов. – К.: Київ. нац.торг.-екон. ун-т, 2015. – Ч. 1. – С. 192–199.
82. Рябушка Л.Б. Бюджетно-податкова політика і в системі регулювання економічного розвитку держави / Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук // Вісник Сумського державного університету : зб. наук. праць. – Суми : Вид-во СумДУ. – 2008. – № 3. – С. 182-187.
83. Свищук А. С. Податкове регулювання у країнах з розвинутою економікою / А. С. Свищук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 3. - С. 261-271.
84. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П. Фінансова політика в умовах інституційної економіки. Економіка та держава. 2018. №1. С. 16–19.

85. Сідельникова Л.П. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави / Л.П. Сідельникова // Фінанси України. – 2015. – № 9. – С. 45–60.
86. Сідельникова Л.П. Податкова система / Л.П. Сідельникова, Н.М. Костіна. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2013. – 604 с.
87. Сідельникова Л.П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору: монографія / Л.П. Сідельникова. – Херсон: Грінь Д.С., 2010. – 436 с.
88. Сідельникова Л.П. Теоретико-організаційні доміанти і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави: монографія / Л.П. Сідельникова. – Херсон: ПП Грінь Д.С., 2013. – 670 с.
89. Сідельникова Л.П. Управління податковим боргом / Л.П. Сідельникова, О.В. Волкова. – Херсон: ХНТУ, 2016. – 254 с.
90. Современный толковый налоговый словарь / А. В. Началов (сост.); А. Э. Сердюков (ред.). – М. : ООО ИИА „Налог Инфо”, 2006. – 474 с.
91. Соколовська А. М. До стратегії реформування податкової системи України: [Електронний ресурс]. / А. М. Соколовська – Режим доступу : www.zn.kiev.ua
92. Соколовська А. М. Основи теорії податків : [навчальний посібник]. / А. М. Соколовська. – К. : 2010. – 326 с.
93. Соколовська А. М. Податкова система держави : теорія і практика становлення. / А. М. Соколовська. – К. : Знання-прес, 2004. – 454 с.
94. Соколовська А.М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 65-81.
95. Степанова Г.М. Податкове регулювання соціально-економічного розвитку країни : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [«Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України»], (Київ, 13–14 квіт. 2016

р.) / І.Я. Чугунов, М.В.Тарасюк, Т.В.Канєва та ін.; відп. за вип. І.Я. Чугунов. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – С. 107–109.

96. Тарангул Л. Л. Удосконалення податкової політики у контексті соціально-економічного розвитку регіонів. / Л. Л. Тарангул. // Фінанси України. – 2004. – №6. – С.8-16.

97. Трофімова Л. В. Податкова політика і податкова система / Л. В. Трофімова // Форум права. - 2010. - № 1. - С. 364-370.

98. Управління державними доходами і видатками: навч. посіб. [Б.С. Малиняк, В.С. Толуб'як, В.П. Горин, В.В. Письменний]; за ред. Б.С. Малиняка. – Тернопіль: Астон, 2015. – 154 с.

99. Фінанси / за ред. І.О.Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 728 с.

100. Фінансовий аналіз / За заг. ред. Школьник І.О. – К. :«Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

101. Фрадинський О.А. Основи оподаткування [Текст]: навч.посібник/ О. А. Фрадинський. -Львів: Новий світ-2000, 2010. -344 с.

102. Хілобок Ю.А. Основні напрямки реформування податкової політики України / Ю.А. Хілобок // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 2(6). – С. 114-118.

103. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання. / І. Я. Чугунов І.Я, А. Б. Ігнатенко. // Фінанси України. – 2006. – №4. – С. 3-14.

104. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64–77.

105. Чугунов І.Я. Непряме оподаткування у системі регулювання економіки / І.Я. Чугунов, О.М. Жукевич // Економічний часопис-XXI: науковий журнал. – № 1-2 (1).– 2014. – С. 61–64.

106. Чугунов І.Я., Брижан К.В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки // Економічний вісник університету. Переяслав-

Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. - 2017.- № 32/1. – С. 241 - 251.

107. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу // Вісник КНТЕУ. – 2017. –№ 3. – С. 116–132.

108. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень// Економічний часопис-XXI. –2016.№ 3-4(2). – С. 66 – 69.

109. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень //Вісник КНТЕУ. – 2014. –№ 4. – С. 79–91.

110. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.

111. Чумак О. В. Податкове регулювання в системі фінансової політики держави: сутність та інструменти / О. В. Чумак, О. В. Стрибуль // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2014. - Вип. 11(2). - С. 401-409.

112. Шаблиста Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. / Л. М. Шаблиста. – К. : Інститут економіки НАН України, 2000. – 217 с.

113. Шаблиста Л. М. Податкова політика у трансформаційний період / Л. М. Шаблиста // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – №3–4. – С. 26–33.

114. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики [монографія]. / К. І. Швабій. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. – 296 с.

115. Шевчук І. Л. Бюджетна система / І. Л. Шевчук, В. О. Черепанова, Т. О. Ставерська. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Іванченко І.С., 2015. - 282 с.

116. Шувалова Е. Б. Налоговые системы зарубежных стран / Е. Б. Шувалова, В. В. Климовицкий, А. М. Пузин. – М. : Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 134 с.

117. Юшко С. В. Бюджетна система / С. В. Юшко; Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. - Харків : Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. - 347 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Взаємозв'язок податкової політики і податкового механізму країни

Додаток Б

Таблиця Б.1

Рівень та структура оподаткування у країнах ОЕСР

(середнє значення)

	1981–1990		1991–2000		2001–2010		2011–2016	
	частка у ВВП, %	частка у структурі, %	частка у ВВП, %	частка у структурі, %	частка у ВВП, %	частка у структурі, %	частка у ВВП, %	частка у структурі, %
Податки, в тому числі:	31,8	100,0	33,3	100,0	33,1	100,0	33,6	100,0
податок на доходи фізичних осіб	10,0	31,4	8,9	26,7	8,1	24,5	8,2	24,4
податок на прибуток	2,4	7,5	2,7	8,1	3,1	9,4	2,8	8,3
соціальні внески	7,4	23,3	8,5	25,5	8,6	26,0	9,0	26,8
майнові податки	1,7	5,3	1,7	5,1	1,8	5,4	1,9	5,7
універсальні податки на споживання	5,2	16,4	6,3	18,9	6,6	19,9	6,8	20,2
специфічні податки на споживання	4,5	14,2	3,9	11,7	3,4	10,3	3,3	9,8
Інші	0,6	1,9	1,3	3,9	1,5	4,5	1,6	4,8

Додаток Г

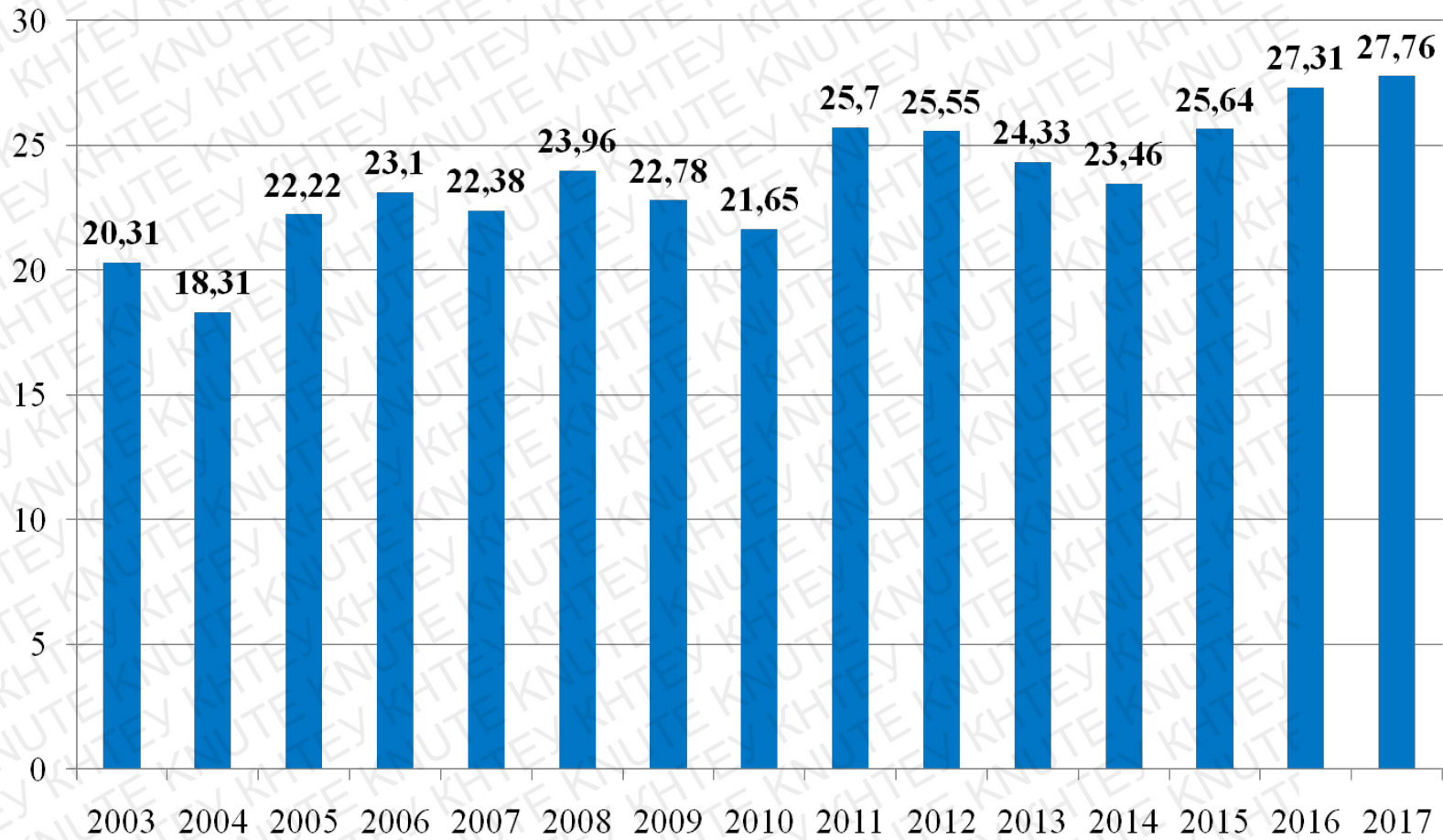

Рис. Г.1. Частка податкових надходжень Зведеного бюджету України у ВВП за 2003–2017 роки, %

Додаток Д

Таблиця Д.1

Динаміка основних податків Зведеного бюджету України у 2003–2017 роках

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Податок на додану вартість															
частка у доходах зведеного бюджету, %	16,73	18,25	25,19	29,34	27,01	30,92	30,99	27,44	32,64	31,16	28,98	30,49	27,37	30,08	31,03
частка у валовому внутрішньому у продукті, %	4,71	4,84	7,66	9,26	8,24	9,71	9,26	7,97	9,99	9,84	8,82	8,87	9,02	9,88	10,93
Податок на доходи фізичних осіб															
частка у доходах зведеного бюджету, %	17,93	14,43	12,89	13,27	15,83	15,41	16,30	16,22	15,10	15,29	16,31	16,49	15,33	17,73	18,26
частка у валовому внутрішньому у продукті, %	5,05	3,82	3,92	4,19	4,83	4,84	4,87	4,71	4,62	4,83	4,96	4,80	5,05	5,82	6,43
Податок на прибуток підприємств															
частка у доходах зведеного бюджету, %	17,53	17,70	17,51	15,25	15,64	16,08	12,09	12,85	13,80	12,53	12,42	8,82	5,99	7,69	7,22
частка у	4,94	4,69	5,32	4,81	4,77	5,05	3,61	3,73	4,22	3,95	3,78	2,57	2,00	2,53	2,54

валовому внутрішньому у продукті, %															
Акцизний податок															
частка у доходах зведеного бюджету, %	6,91	7,32	5,89	5,01	4,82	4,30	7,91	9,00	8,53	8,62	8,29	9,89	9,68	13,00	11,95
частка у валовому внутрішньому у продукті, %	1,95	1,94	1,79	1,58	1,47	1,35	2,37	2,61	2,61	2,72	2,52	2,88	3,19	4,27	4,21

Додаток Е

Таблиця Е.1

Частка основних податків у загальному обсязі доходів Зведеного бюджету України та ВВП, %

Показники	2002-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2017	2002-2017
Податок на додану вартість					
<i>частка у доходах зведеного бюджету, %</i>	27,40	28,16	28,86	30,56	27,46
<i>частка у валовому внутрішньому продукті, %</i>	8,32	8,58	9,31	10,41	8,44
Податок на доходи фізичних осіб					
<i>частка у доходах зведеного бюджету, %</i>	15,46	15,28	15,34	18,00	15,89
<i>частка у валовому внутрішньому продукті, %</i>	4,66	4,63	4,85	6,13	4,85
Податок на прибуток підприємств					
<i>частка у доходах зведеного бюджету, %</i>	13,72	13,44	13,14	7,46	13,02
<i>частка у валовому внутрішньому продукті, %</i>	4,11	4,05	3,30	2,54	3,92
Акцизний податок					
<i>частка у доходах зведеного бюджету, %</i>	7,39	7,43	7,44	12,48	7,98
<i>частка у валовому внутрішньому продукті, %</i>	2,23	2,25	2,78	4,24	2,46